

Kúzelníkov syn DUŠAN DUŠEK Nedávno som si zašiel do divadla. Vystupoval v ňom kúzelník Felini. Našiel som si miesto v prvom rade, aby som dobre videl, rád by som sa totiž od takého majstra, ako bol Felini, niečo naučil. V hľadisku bolo

prítmie, vpredu menšie, vzadu väčšie, diváci v posledných radoch sedeli už celkom pri tme, čo tam spala v kútoch, iba na javisku bolo dost svetla. Na ňom sa usmieval kúzelník a po každom kúzle vyčaroval úsmevy aj na našich tvárach. Prvý úsmev mal ukrytý v klobúku, ba bolo to hneď desať úsmevov, lebo z neho vytiahol desať bielych králikov — a potom ešte jedenásty úsmev, mamu zajačicu s dáždnikom. Dvanásty úsmev vyčaroval dažďom. Na javisku sa zrazu rozpršalo. Mama zajačica rozťahla dáždnik a ukryla sa pod ním aj s našimi úsmevmi, či vlastne jej deťmi.

Potom kúzelník zjedol sviečku, luskol prstami a vytiahol si z ucha zapaľovač.

Vzápätí sa žolíkové karty samy od seba zamiešali.

A potom... potom k Felinimu priletel list s krídlami.

Kúzelník ho otvoril a čítal:

„Vážený majster Felini! O chvíľu sa začne prestávka! Preto nezabudni spraviť ešte jedno kúzlo!“

Kúzelník pokrútil hlavou a robil sa, že je prekvapený, diváci sa smiali, ale vtom sa na javisku zjavila čierna skriňa na kolieskach a kúzelník sa znovu rozrečnil.

„Vážení, z tejto skrine zmizne človek! Hlási sa niekto?“

Svetlo z bočnej lampy sa začalo klzať po divákoch.

„Kto sa nebojí, nech príde na javisko. Zavrieme ho do skrine, z ktorej zmizne — a potom sa znova zjaví!“

Hneď nato kužel svetla našiel chlapca so zdvihnutou rukou.

„Á, tam sa nám niekto hlási!“ volal majster Felini. „Odvážlivec, čo nepozná strach! Nech sa páči, poď na javisko!“

Chlapec chvíľu váhal, no potom sa pohol k javisku.

„Dobrý deň, vítam ťa, môžeš nám povedať, ako sa voláš?“

„Jakub.“

„Jakub, Jakub,“ smial sa majster Felini. „A nebojíš sa?“

„Ani trochu!“

„No nech sa páči, vojdi do skrine.“

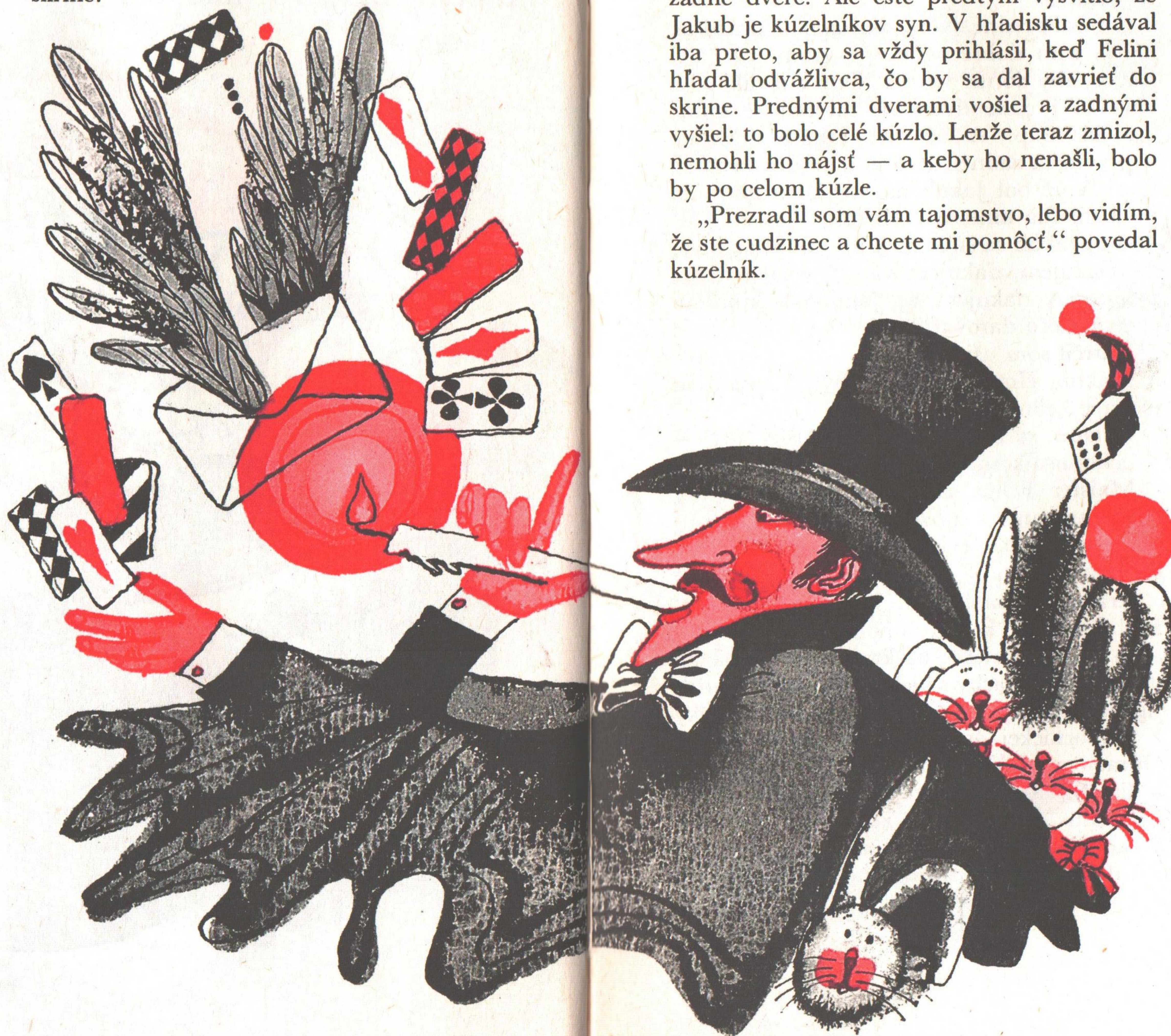
Chlapec si smutno vzdychol. Zrazu som videl, že má slzy v očiach, ešte chvíľa — a celkom sa rozplače. Ale potom poslúchol a dal sa zavrieť do tmy.

Majster Felini povedal: „Sim-sala-bim!“

Zabúchal na dvere, potom ich rýchlo otvoril: skriňa bola prázdna, Jakub zmizol — obecnstvo tleskalo.

Kúzelník sa klaňal a chytal sa za srdce.

„Vážení, srdečná vďaka, nasleduje prestávka, po nej pričarujem Jakuba späť do skrine!“

Na javisko spadla opona.

Vybral som sa za Felinim, chcel som mu pochváliť kúzla, ale našiel som ho v smútku. Nebola s ním reč.

Okolo pobiehali jeho pomocníci a zúfalo niečo hľadali, nikto si ma nevšímal.

„Čo sa stalo?“ spýtal som sa kúzelníka.

„Jakub... Jakub zmizol.“

„Ale veď vy ste ho nechali zmiznúť!“ vyhrklo zo mňa.

„Nechal, nechal, ale iba zo skrine — ale nie z divadla!“

Vysvitlo, že skriňa na kolieskach mala zadné dvere. Ale ešte predtým vysvitlo, že Jakub je kúzelníkov syn. V hľadisku sedával iba preto, aby sa vždy prihlásil, keď Felini hľadal odvážlivca, čo by sa dal zavrieť do skrine. Prednými dverami vošiel a zadnými vyšiel: to bolo celé kúzlo. Lenže teraz zmizol, nemohli ho nájsť — a keby ho nenašli, bolo by po celom kúzle.

„Prezradil som vám tajomstvo, lebo vidím, že ste cudzinec a chcete mi pomôcť,“ povedal kúzelník.

„Volám sa Pištáček a som zo Šaštína.“

„Tam som už raz vystupoval,“ povedal majster Felini a stratil sa v kúte za závesom. Až teraz som ľutoval, že tu nie je môj pes Čujko. Ten by hneď vyňuchal, kam sa schoval Jakub. Takto som ho musel vystopovať sám, ale nie nosom — hľadal som ho očami.

Všetci pomocníci, ba aj majster Felini, pobiehali v zákulisí, hľadali ho v skriniach, pivnici i podkroví, ale nikto na javisku, kde ostala skriňa na kolieskach a rozličné inštrumenty, bez ktorých sa nedá čarovať. Gramofón si nacvičoval kroky valčíka a stolička stála na jednej nohe ako slávna baletka. Opakovali si svoje kúzla, aby ich náhodou nezabudli. Na vešiaku visel nedečakavý cylinder. Zdalo sa mi, že je prázdny, ale keď som doň strčil ruku, vytiahol som šatku, hrebeň, trúbku, varechu, veľkú fajku, kladivo a topánku. Sláva! Veď je zo mňa kúzelník! Šmátral som v klobúku, či tam ešte niečo neostalo, od radosti som si ho dal na hlavu. Ale to som nemal robiť: z klobúka začala tiecť voda, najprv iba po kvapkách, potom ako zo suda, taký dážd som ešte nezažil. Ale som vyzeral! Musel som sa sám nad sebou smiať. Smial som sa, smial, ale keď som prestal, ešte stále som sa smial. Vlastne nesmial, ale počul som smiech. Vlastne iba smiešok. Odkiaľ? Zo skrine!

Rýchlo som ju otvoril — a našiel som Jakuba.

„Tu si! Otec ťa hľadá. Nemôže bez teba čarovať — a o chvíľu sa končí prestávka.“ Jakub smutno prikývol.

„Len nech sa skončí! Tu ma nikto nehľa-

dal, odtiaľto utečiem do šatne — a potom do sveta!“

„Prečo by si utekal?“

„Lebo chcem byť námorník! A otec chce, aby som bol kúzelník!“

„Aha!“ povedal som. „A ty nechceš?“

Jakub pokrútil hlavou.

Na čele mi hrala harmonika vrások. Komu mám skôr pomôcť? Otcovi či synovi? Skúsím obidvom.

„A keby mi slúbil, že ťa dá do námorníckej školy — ani potom by si nešiel do skrine?“

Jakub si utrel slzy do rukáva košele.

„Naposledy. Dobre?“

Jakub si vzdychol: „No dobre.“

Spadnutá opona vstala, lepšie povedané, zdvihla sa. Na javisku sa usmieval majster Felini.

„Vážení a milí diváci!“ rečnil nacvičeným hlasom. „Ako viete, zmizol z tejto skrine Jakub — a ja som vám slúbil, že ho pričarujem späť. Sľub aj dodržím, najprv sa však presvedčte, že sa do nej cez prestávku neschoval!“

Otvoril predné dvere. Skriňa bola prázdna, ale ja som dobre vedel, že vzadu už čaká Jakub, aby do nej vkĺzol. Nikto z divákov ho nevidel. Predné dvere sa zatvorili a zadné otvorili. Šup! A už bol Jakub v skrini. A potom sa zadné zatvorili a predné otvorili. Šup! A už bol Jakub na javisku a už ľudia tleskali! Iba mne sa nechcelo.

A aj Jakub sa stále mračil, zazeral na otca.

„Ďakujem, ďakujem vám!“ volal majster Felini. „A ďakujem aj Jakubovi, ktorému chcem niečo darovať!“

Natrčil som uši.

„Jakub, čím by si chcel byť?“ opýtal sa majster Felini.

Chlapec sa hneď prestal mračiť.

„Námorníkom!“

Majster Felini sa znovu usmial, potom luskol prstami a povedal: „Sim-sala-bim!“

Neviem ako, neviem kedy, ale urobil dve kúzla odrazu.

Zrazu stál na javisku Jakub v námorníckych šatách. Z krátkych nohavíc sa stali dlhé — a z košele tričko, na ktorom sa prepletali vlnky modrej farby s bielou. V ruke držal dve signálne vlajky a za hlavou mu viali stužky z námorníckej čiapky. A to druhé kúzlo? Odrazu sa Jakub usmieval! Ešte iba teraz ľudia tleskali! Ale tento potlesk patrilo už len Felinimu — majstrovi kúzelných remesiel. S radosťou som sa pridala a tleskal som, až ma dlane pálili. A so mnou aj všetci ostatní! A s nami aj Jakub!

Obrázok

SERGEJ MICHALKOV

*Keď kreslím, cmúľam farbičky,
som celý od farbičiek.*

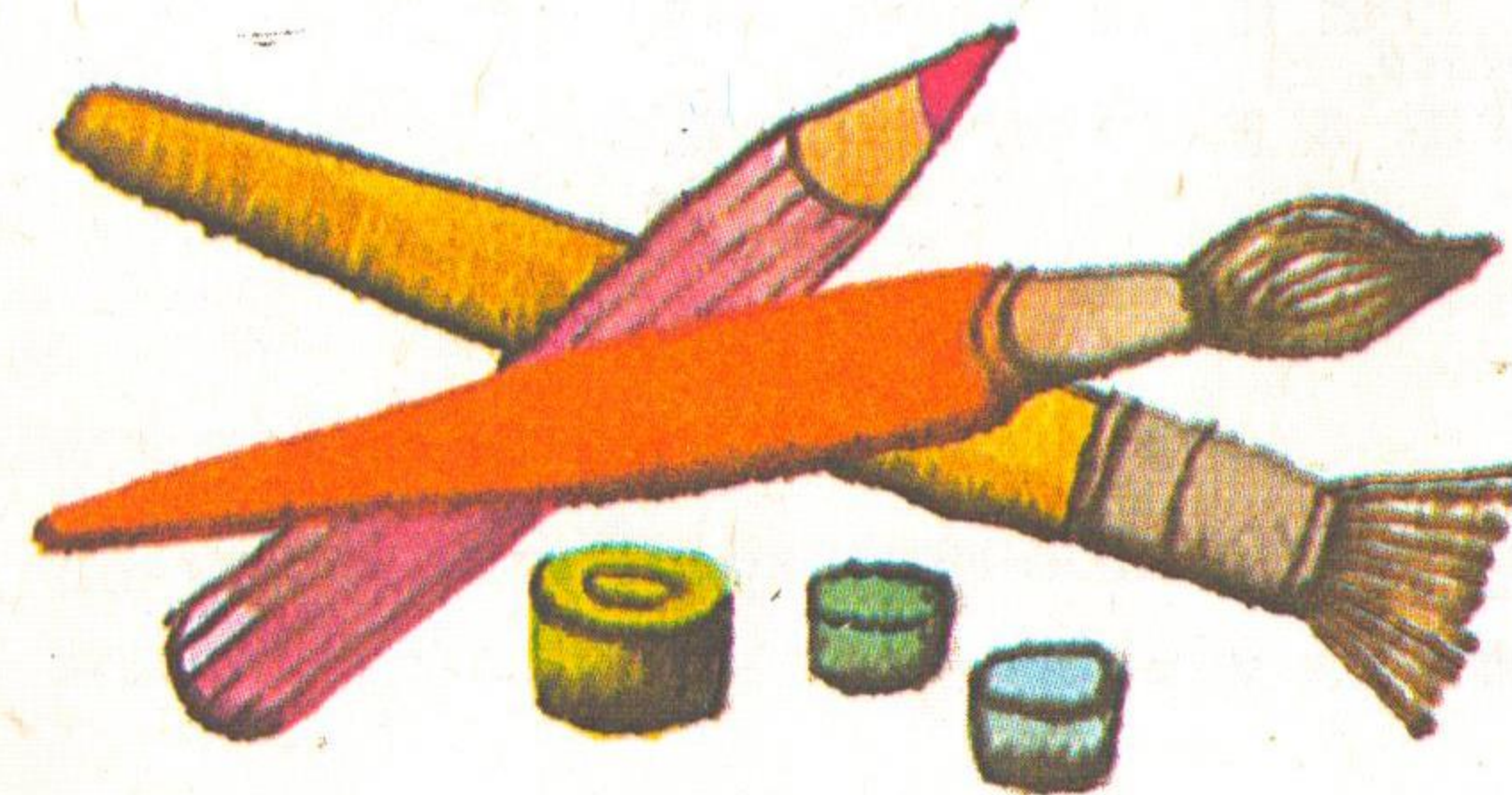
*Dnes nakreslil som kravičky,
ako k nim beží býček.*

*Záhrada vľavo, nad ňou dážd'
z pätnástich tenkých čiarok.
Jablčka, každé pekne zvlášť,
a dlhá čiara, jarok.*

*Býčka som kreslil červenou
a dáždik modrou zasa.
Jablonový list zelenou
a jarček do belasa.*

*Aby mi pekne vyšiel hrom
a nad záhradou blesky,
nakreslím žltou nad stromom
klukaté tresky-plesky.*

*Čiarku som čiernou začiaroval,
a hneď to vyzeralo,
že vietor zadul, zaplakal.
Jablčok je už málo.*

*K jarčeku predĺžil som dážd',
a hneď tu potok žblnká.
Kam sa mi, potok, vylievaš?
Tam budú lúče slnka!*

*Hoci mi obraz nevyšiel,
aj tak si stanem na stôl,
pribijem ho čo najvyššie.
Veď každý maliar rástol!*

Prel. JÁN TURAN

Kde je dobre a kde najlepšie

RUDO MORIC

Kam prv a kam potom

Skôr ako prišlo leto, bolo treba urobiť plán. Kam pôjde Martin v júli a kam v auguste. Nuž zasadla rodinná rada, ktorú tvorili mama s otcom.

„Myslím si, že najlepšie bude, keď najprv pôjde k dedkovi do Žiliny,“ navrhol otec.

Mama nemala proti tomu nič. Nuž bolo rozhodnuté.

Ešte toho večera napísal otec dva listy. Na jednom bola adresa Juraja Kukučku v Žiline, na druhom Štefana Múčku v Štefanovičovej.

„Zajtra to hodím do schránky,“ povedal otec.

„Ja ich hodím, to sú o mne listy,“ zamiešal sa do rodinnej rady Maroš.

„Dobre,“ povedala mama. „Listy vezmem ja, a keď pôjdeme okolo schránky, hodíš ich do nej ty.“

Tak sa aj stalo.

Keď prišli k pošte, mama vytiahla listy z kabelky a podala ich Martinovi. Chlapča pobehlo ku schránke, muselo sa vytiahnuť na prsty, aby dočiahlo k otvoru. A listy už môžu putovať. Jeden k dedkovi s babkou, druhý k dedkovi so starou mamou.

A teraz už naozaj môže prísť leto.

Hore Váhom

Leto bolo, ako sa patrí. Slniečko pražilo, až sa triaslo povetrie.

Vtedy sa Kukučkovci vydali na cestu.

Na zadných sedadlách škodovky sedela mama s Viktorkou v náručí, vedľa Martin. Sedadlo pri otcovi ostalo prázdne. Martin sa síce chcel naň uvelebiť, otec však nedovolil.

„Malé deti nesmú sedieť vpredu. Zakazuje to vyhláška!“

Martin sa v prvej chvíli urazil, či

Ako zvieratká prevracali medveďa

NIKOLAJ SLADKOV

V lese panovala zima. Konca-kraja jej nebolo. Všetko zmrazilo, všetko zasypala snehom. Natrpeli sa vtáci a zvieratká až-až. Nebolo dňa bez metelice ani bez mrazu. Iba medveď Maco o ničom nevie. Spí v brlohu vyvalený na boku, ani mu len na um nepríde prevrátiť sa na druhý bok. Oddávna totiž panuje v lese taký zvyk: len čo sa medveď v brlohu obráti na druhý bok, slnce sa ujme svojej moci a zimu vyženie.

Nuž a tak sa v jedno ráno zvieratká pobrali medveďa Maca budiť. Zastali pred brlohom a zvolali:

„Nespi tolko, medveď Maco,

veď je tu už nový rok!

Zima nás dosť potrápila,

prevráť sa na druhý bok!“

Ale Maco nepočuje. Spí hlbokým spánkom a ani sa nepohne. Darmo zvieratká vyvolávajú:

„Zobuď sa, Maco! Zatúžili sme po slniečku, po jari! Prevráť sa na druhý bok! Na jednom si sa už nalezal dosť!“

Medveď Maco sa zamrví, pootvorí jedno oko a zašomre: „Brum... brum... ani sa nepohnem, ani sa neobrátim, lebo sa mi nechce.“

„Ďobnem ťa zobákom, ty lenivec!“ zakrákala vrana, ale jeleň ju zahriakol:

„Nieže tak, kamarátka. S medveďom sa musíš porozprávať milšie. Hoci takto: Medveďík Macko, obráť sa na druhý bok a privolaj slniečko. Zle sa nám žije. Pre veľký sneh nemôžeme krôčik urobiť. Beda nám, ak nás zacítia vlky!“

No medveď Maco iba uchom pokýval:

„Čože ma je po vás, jelene? Sneh mi leží na brlohu ako perina. I teplo mi je, i spí sa mi dobre. Načo by som zimu z lesa vyhánal?“

Vtom zaštebotala sýkorka.

„Nehanbíš sa, starigáň? Sneh už zasypal všetky kríky, stromy, a ty len ležiš a ležiš. Nože sa už prevráť na druhý bok a vyžeň z lesa zimu!“

No medveď si len ďalej hudie svoju pesničku:

„Čože ma je po kríkoch-stromoch? Nemám ich rád. A ani hladný nie som. Pod kožuchom mám sadla až-až, vydržím do jari.“

Tu sa rozkričala už aj veвериčka:

„Och, ty chlpáč chlpatý! Iba na seba myslíš. Prevracaj sa, lenivec, kým narátam do troch! Raz... dva... tri...“

„Štyri, päť, šesť!“ zasmial sa medveď. „Och, či som sa naľakal!“ Zosmutneli zvieratká, vtáky zvesili krídla a začali sa rozchádzať na všetky strany.

A tu zo snehu vykukla myška a zapištala:

„Hádam sa len nebojíte medveďa? A ak hej, potom sa s ním porozprávam ja.“

„Ty, myška?“ čudujú sa zvieratká. „Čože ty zmôžeš proti takému obrovi?“

„Tak chcete, aby prišla jar, či nechcete?“ piští myška.

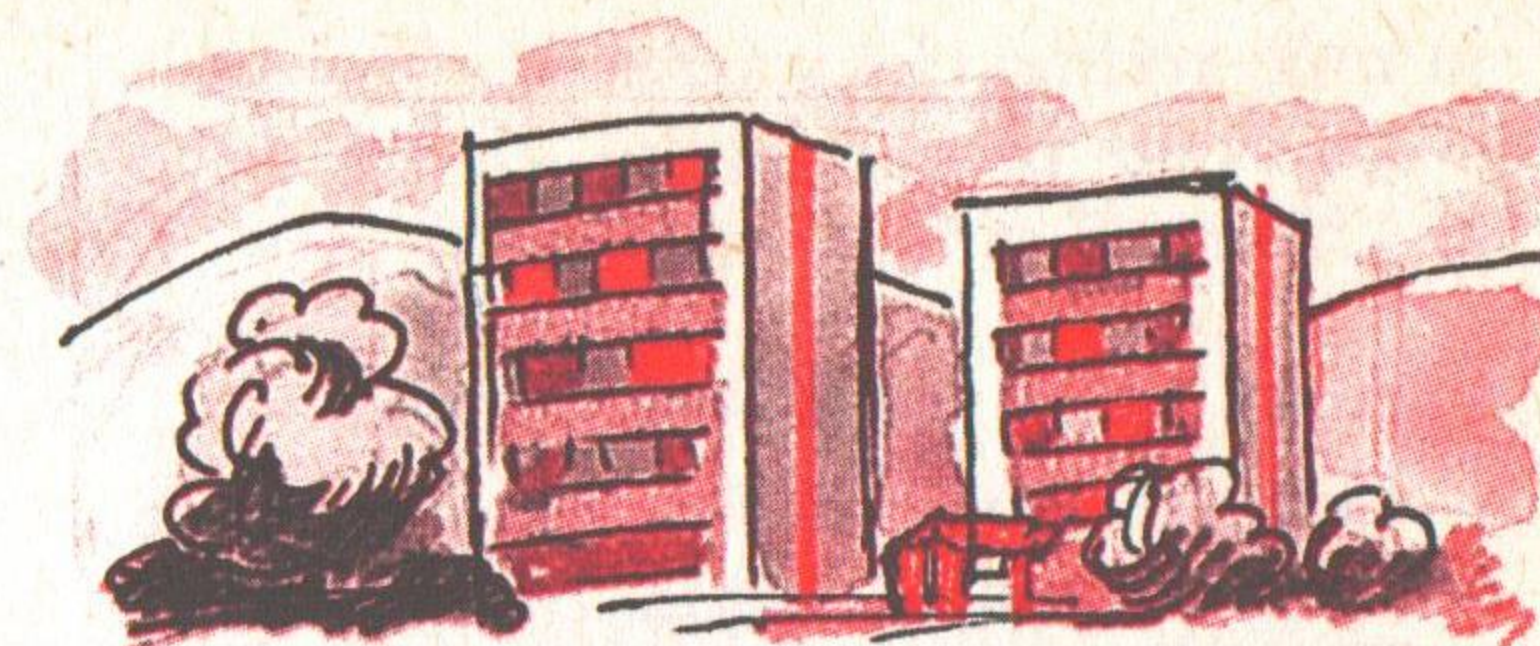
„Chceme,“ odvetili zvieratká a malé zajačiky zaprosili:

„Myška, myška, zobuď Macka,

veď je tu už nový rok.

Nech sa jar k nám zasa vráti,

prevráť ho na druhý bok!“

je on malé decko. No len čo vyšli na asfaltku, zabudol na urážku.

„Až do Žiliny pôjdeme popri Váhu,“ riekol otec a Maroš vedel, že mama to dávno vie, to patrí jemu.

Potom už frndžali cez dediny, mestečká a mestá.

„Kúpele Piešťany,“ oznámil otec. „Ty však ešte nemáš lámku ani iné neduhy,“ zasmial sa na Maroša.

Potom prefrnkli okolo Nového Mesta.

„Kompóty, džúsy, vzduchotechnika,“ hlási otec synovi.

Čo sú to kompóty a džúsy, to Martin vie. O vzduchotechnike nepočul ešte ani slovka.

Onedlho boli v Trenčíne a tu zase otec: „Pozri, hrad!“

Div si Maroš hlavu nevykrútil. Hradisko je to veru poriadne. Išli mu oči vypadnúť.

A potom prebehli popri Dubnici, cez Považskú Bystricu a otec všade prehodil slovko-dve o tom, aké sú tam zvláštnosti.

To sa už vrchy z oboch strán pritlačili k ceste. V úzkej doline sa tsnú k sebe aj cesta, aj Váh, aj železnica. Iba rieka sa odrazu rozšírila, akoby bola jazerom. A pretínal

ju múr vodnej elektrárne. Na širokej vode ticho plávali loďky s bielymi plachtami i vrčiace motorové člny.

Preteky až do babkinho náručia

Odrazu čosi zhrmotalo vedľa auta. Viktorka sa strhla, Martinom šklblo.

„Neboj sa, to je iba vlak,“ zasmiala sa mama.

Naozaj, predbiehal ich osobný vlak. Elektrická lokomotíva a za ňou zo desať vozňov.

Vlak nechával Kukučkovie škodovku za sebou.

„Ocko, pridááá, nech nás nepredbehne!“ kričí Martin otcovi do ucha.

„Jój, bubienok mi praskne,“ nako hromzí otec. „A neboj sa, my ho dobehneme.“

„Akože dobehneme. či nevidíš, kde je už?“

„Len počkaj,“ usmieva sa otec.

Martinovi zosmutnel svet. Aký je ten otec, keby len trochu pridral.

No len čo prišli do najbližšej dediny, vlak dobehli. Jednoducho musel zastaviť na stanici. A oni frčali ďalej. A tak ho aj predbehli. Ale nie nadhlo. O chvíľu vlak znova dobehol auto. A Maroš zase na otca: „Pridaj, pridaj!“ A tak to išlo hodný kus cesty. Auto s vlakom sa ustavične predbiehali a Martin mal z toho zábavu. Kýval ľuďom a ľudia kývali jemu. Až napokon otec vraví: „Pozri dopredu, tam je Žilina!“

Potom vbehli do ulíc mesta. Viktorka zase spala, ale Maroš bol čoraz vzrušenejší. Dedko s babkou sú už celkom blízko.

Napokon zastavili.

Z veľkého domu s mnohými oblokmi vyšli dedko s babkou. Bežali ako mladí.

Babka schytila Martina do náručia a vybozkávala ho. A on jej zvestoval, že vyhrali preteky. Potom babka vzala na ruky Viktorku a dedko podal Martinovi tvrdú ruku.

(Pokračovanie)

Vbehla myška medveďovi do brloha a začala ho štekliť. Behá mu po hlave i po chrbte, štekliť ho po labách i po ňufáku a piští:

„Prevracaj sa, Maco, na druhý bok! Prevracaj sa! Zimu z lesa vyžeň!“

Strhol sa medveď, na chrbát sa prevrátil, nohami vo vzduchu kýva a ako sa chichoce, tak sa chichoce:

„Dost už, dost! Prevrátim sa, prevrátim, len ma už, myška, neštekliť!“

A naozaj. Len čo sa medveď prevrátil na druhý bok, slniečko vykuklo spoza sivých mrakov a začalo hriať. Každý deň väčšmi a väčšmi, a každým dňom bola jar bližšie. Či len bolo zrazu v lese veselo!

Prel. VIERA JANUSOVÁ

Rozprávka o tom, ako by som bol bankovým úradníkom

LUBOMÍR FELDEK

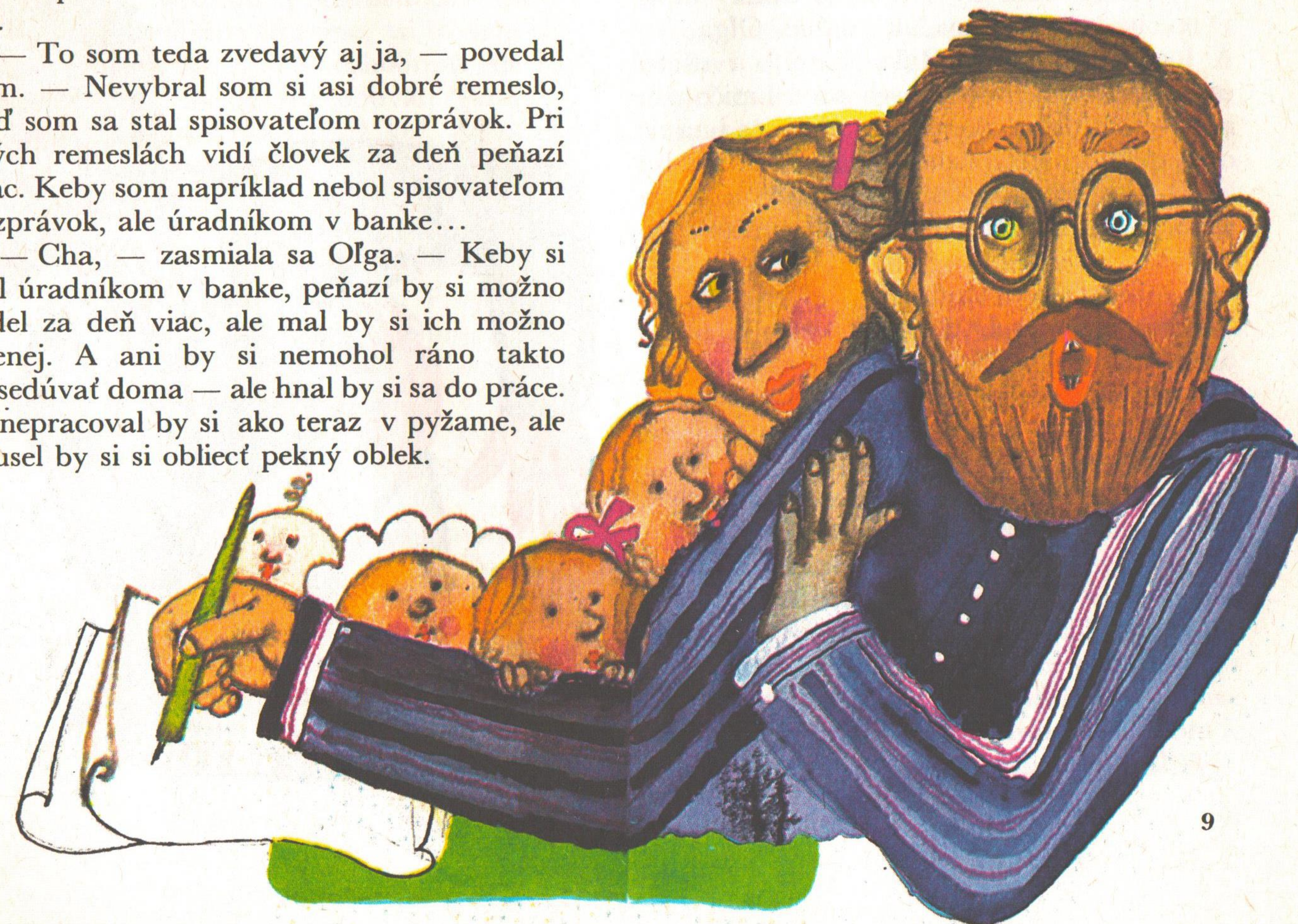
Dnes ráno som vstal a len tak v pyžame som hneď začal písať rozprávku. Totiž — chcel som začať — ale zistil som, že mi nijaká rozprávka neschádza na um.

— Tak, — vravím. — A čo teraz spravím, keď mi nijaká rozprávka neschádza na um?

— Asi nijakú rozprávku nenapíšeš, — povedala Oľga v kuchyni. — A keď nijakú rozprávku nenapíšeš, nijakú ti neuverejnia. A keď ti nijakú rozprávku neuverejnia, nijakú ti nezaplatia. Som zvedavá, z čoho budeme žiť.

— To som teda zvedavý aj ja, — povedal som. — Nevybral som si asi dobré remeslo, keď som sa stal spisovateľom rozprávok. Pri iných remeslách vidí človek za deň peňazí viac. Keby som napríklad nebol spisovateľom rozprávok, ale úradníkom v banke...

— Cha, — zasmiala sa Oľga. — Keby si bol úradníkom v banke, peňazí by si možno videl za deň viac, ale mal by si ich možno menej. A ani by si nemohol ráno takto vyesedúvať doma — ale hnal by si sa do práce. A nepracoval by si ako teraz v pyžame, ale musel by si si obliecť pekný oblek.

— Pekný oblek! — zvolal som. — Nemohol by som byť úradníkom v banke, lebo nijaký pekný oblek nemám.

— Akože nie! — povedala Oľga. — A toto je čo?

A vytiahla zo skrine slivkovomodrý oblek, ktorý som nemal na sebe už desať rokov.

— Toto? — vravím a obliekam si slivkovomodré sako priamo na pyžamu. — V tomto by som si veru urobil v banke iba hanbu. Obliekol som si ho a zrazu — aha! Zistil by som, že sako má pod pravou pazuchou dieru.

— Zašila by som ti ju, — povedala Oľga, keď som zdvihol pravú ruku a ona videla, že diera pod pravou pazuchou naozaj je.

— Nebolo by času, — povedal som. — Sako by som už mal na sebe, a sama vravíš — hnal by som sa do práce.

Aby si Oľga vedela predstaviť, ako sa poženiem do práce, rozbehol som sa v tom saku oblečenom na pyžame k dverám.

— Nežeň sa tak, veď to zašitie potrvá len chvíľku! — zvolala by som ja a chytila by som ťa a zadržala, — povedala Oľga.

A aby som si aj ja vedel predstaviť, ako by ma zadržala, skočila a chytila ma za ľavú ruku. Vlastne nie za ruku, podarilo sa jej schmatnúť iba ľavý rukáv, potiahla zaň a vtom — rup! — ruplo čosi v kabáte. Keď sme skúmali, čo to mohlo byť, nadvihol som ľavú ruku a zistil som, že je veru diera už aj pod ľavou pazuchou.

— No, — povedal som, — tak vidíš. A nielenže by mi neostal čas na zašitie diery pod pravou pazuchou, ale by som mal diery aj pod ľavou a hanba, ktorú by som si urobil v banke, by bola dvojnásobná.

— Veď by na tvoje diery pod pazuchami nik nemusel prísť! Držal by si ruky stále zvesené! — povedala Oľga.

— To hej, — povedal som. — Mnoho roboty by som síce so zvesenými rukami neurobil, ale na moje diery pod pazuchami by skutočne nikto nemusel prísť.

— Lenže vtom by vtrhol do banky lupič s revolverom, — zvolala náhle Oľga. — A lupič by zvolal „Ruky hore!“ a všetci úradníci v banke by museli pred lupičovým revolverom dať ruky hore! A tak by sa i na tie diery pod tvojimi pazuchami prišlo a predsa len by si mal dvojnásobnú hanbu. A ja s tebou, že ťa takého roztrhaného púšťam do práce.

Vidím, Oľga zosmutnela. Mrzí ju, že by som mal dvojnásobnú hanbu nielen ja, ale aj ona. Prišlo mi jej ľúto a povedal som:

— Ale nie, prečo? Nijaká hanba by nebola. Veď ja by som ruky hore pred tým lupičom nedal!

— Akože nedal, — začudovala sa Oľga. — Si ty taký hrdina?

— Taký hrdina nie som, keby išlo len o hrdinstvo, — vravím. — Ale keby išlo aj o hrdinstvo aj o hanbu a musel by som si vybrať alebo jedno alebo druhé, pravdaže by som si vybral hrdinstvo. Veď len chmuľo by si medzi hrdinstvom a hanbou vybral hanbu.

— Lenže to hrdinstvo by ťa mohlo stáť

život a tá hanba naopak, tá by ti mohla život zachrániť, — povedala Oľga. — Veď ten lupič, keby si nedal ruky hore, by mohol do teba začať strieľať!

— To je pravda, — povedal som. — Lenže mne by možno v tej rýchlosti to, že začne strieľať, ani nezišlo na um. A keby už strieľal, už by bolo neskoro, aby mi to schádzalo na um. Už by som bol zastrelený.

— Ach! — zvolala Oľga zdesene.

A ja, keď som videl, aká je zdesená, dostal som strach, aby od toho zdesenia, že ma lupič zastrelil, sama neumrela, a rýchlo som povedal:

— Neboj sa, možno, keby som nedal ruky hore, aj ten lupič by bol prekvapený a v tom prekvapení by ani on hneď neprišiel na to, že ma má zastreliť, a nezastrelil by ma!

— A čo by urobil? — spýtala sa Oľga.

— Nuž čo, — vravím. — Asi by ma ten lupič nútil, aby som predsa len tie ruky zdvihol. Jednou rukou by na mňa mieril

revolverom a druhou by nasilu zdvihol najprv jednu svoju ruku a potom by mi chcel zdvihnúť aj druhú, lenže ja by som sa tak strašne hanbil, že mám pod pazuchami tie diery, že zatiaľ čo by mi dvíhal druhú ruku, ja by som tú prvú dal rýchlo zasa dolu.

— A to by lupiča nahnevalo a predsa len by ťa zastrelil, — zvolala Oľga.

— Ale čožeby! Nemohol by ma zastreliť, lebo zatiaľ čo by mi dvíhal druhú ruku, tak by som tú prvú dával dolu tak neobratne, že by som mu tým neobratným pohybom vyrazil revolver z tej jeho druhej ruky na zem, a on by ma už nemal čím zastreliť!

— Ale on by sa vtedy už rozzúrilo a rýchlo by ten revolver zdvihol zo zeme a potom by ťa už zastrelil! — povedala Oľga.

— Ale čožeby, — zvolal som. — Nijaký revolver by ten lupič nemohol zdvihnúť zo zeme, lebo ja by som ho už držal v ruke.

— Ty? — začudovala sa Oľga. — Ty by si sa vedel tak rýchlo rozhodnúť?

— Nie, — vravím, — máš pravdu. Keby som sa mal rozhodnúť, či predbehnem lupiča v zdvihnutí revolveru zo zeme, asi by som sa naozaj nevedel tak rýchlo rozhodnúť. Ale ja by som sa asi vôbec nerozhodoval. Nezabúdaj, že som úžasne úslužný. A keď niekomu niečo spadne na zem, pre tú svoju úslužnosť som aj rýchly: vôbec sa vtedy nerozhodujem a jednoducho sa vždy tak rýchlo zohнем, že predbehnem toho, komu niečo spadlo, aj keby sa zohýbal zároveň so mnou. Prvý mám v ruke to, čo spadlo, a úslužne to tomu, komu to spadlo, podávam. Vďaka tej úslužnosti by som prvý zdvihol zo zeme aj ten revolver.

— Naozaj, to by sa ti mohlo podariť, — povedala Oľga. — A čo by si s tým revolverom urobil potom?

— Potom? — vravím. — No potom by som bol asi úslužný i ďalej a tomu lupičovi by som ten revolver, čo mu spadol na zem, pekne podával...

— Zbláznil si sa? — chytila sa Oľga za hlavu. — Veď potom by ťa už celkom určite zastrelil!

— Nie, — vravím. — Pokračovalo by to

celkom ináč. Ja by som ten revolver tomu lupičovi síce podával, ale ten lupič by si myslel, že mu ten revolver nepodávam, ale že tým revolverom naňho mierim!

— A čo by urobil? — opýtala sa Oľga.

— Čo by urobil? No asi by teraz zdvihol ruky on!

— Ak by sa ich zdvihnúť nehanbil... Bože-môj, čo ak aj ten lupič by bol na tom tak ako ty, čo ak aj on by mal rozpárané sako pod oboma pazuchami a hanbil by sa zdvihnúť ruky a radšej by ich nechal zvesené a potom...

— Nijaké strachy, — skríkol som, lebo som videl, že sa Oľga obáva, že lupič sa dostane k svojmu revolveru tým istým spôsobom, ako som sa k nemu dostal ja. — Lupiči diery pod pazuchami nemávajú! Nevieš, že lupiči majú vždy saká perfektné? A keby sa náhodou predsa len sako tomu lupičovi pod pazuchami rozpáralo, ten lupič by zdvihol ruky aj tak! Nevieš, že lupiči, tí nemajú hanby?

— A čo by bolo ďalej? — spýtala sa Oľga.

— Nuž čo by bolo? Už nič! — povedal som pyšne. — Lupiča by som odovzdal polícii a banka by mi vyplatila veľkú odmenu. A s tou odmenou by som sa hnal domov, aby si videla, ako je to dobre, keď je tvoj muž bankovým úradníkom. O čo je to lepšie, ako keby bol spisovateľom!

— Lenže v električke by si sa cestou domov nedržal, aby ti nebolo vidieť tie diery pod pazuchou, — povedala Oľga. — Nedržal by si sa, hádzalo by ťa z jedného konca električky na druhý a tá odmena by ti pri tom z vrečka vypadla. A keby si prišiel domov, zistil by si, že vo vrečku nemáš nič. Čo by si potom povedal?

— Čo? — zamyslel som sa. — Nuž asi by som povedal, že som si nevybral dobré remeslo, keď som sa stal bankovým úradníkom!

Keby som bol napríklad takým spisovateľom rozprávok...

— Ale veď to práve si teraz! — zvolala Oľga.

A ja som sa potešil, že mi to pripomenula, a napísal som Rozprávku o tom, ako by som bol bankovým úradníkom.

A ani som tým bankovým úradníkom nemusel byť! Stačilo mi len, že som bol spisovateľom a že som ráno vstal a len tak v pyžame som chcel začať písať rozprávku a že mi nijaká rozprávka nezišla na um!

Taký ľahký je život spisovateľa rozprávok!

Kto mi závidí, nech si taký ľahký život zariadi. Potrebuje si na to zohnať iba ceruzku a papier, ženu Oľgu, pyžamu, slivkovomodrý oblek a dve diery pod pazuchami. A šikovný človek si tie dve diery urobí aj sám.

MICHAL ČERNÍK

Modré z neba

*Celý deň je krásne.
Padá modré z neba,
či len slivky na zem?*

*Nazbieral som trošičku,
zmodralo dno košíčku.*

Koniec leta

*Večer už padá chlad
do polí, do záhrad.*

Lastovičky chcú na juh.

*Z jabloní môžem zas
slniečka na zem striasť.*

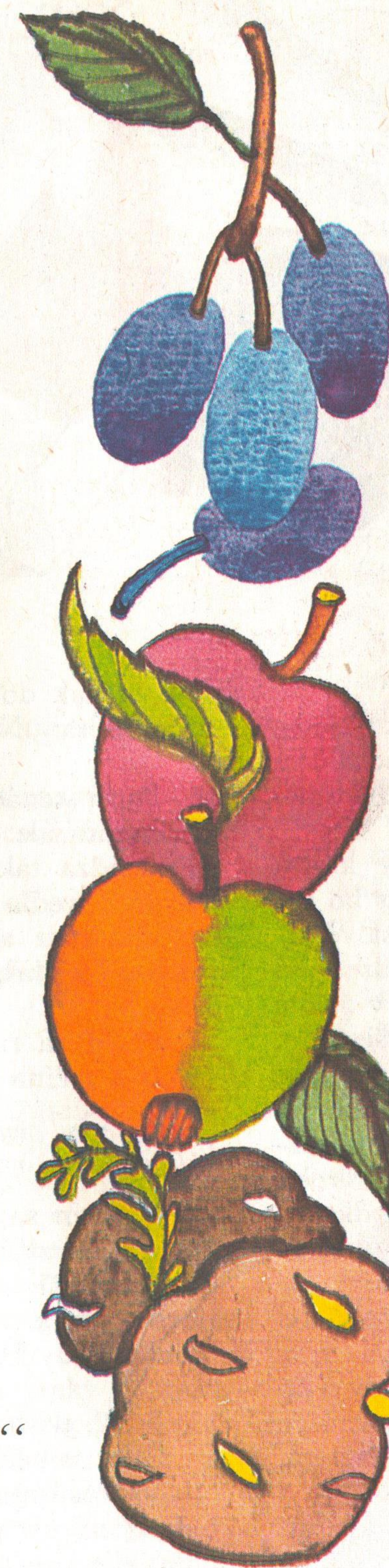
Žiarou sa červenajú.

Zemiaky

*Nepoviem ti, aj keď viem,
čo zem znáša na jeseň.*

*Kotkodáka kurička:
„Zem? Tá znáša vajička!“*

Prel. VILIAM MARČOK

Udivená margaréta

MILENA LUKEŠOVÁ

*Lúka je pre ňu
div.*

*Na nej sa
nenudí.*

*Diví sa
ako divá:*

*„Jé, slimák!
Von sa díva!
Prečo je
stále zašitý
len do tej svojej
ulity?
Prečo sa vyhrieva
vždy v okne?“*

*„Prestaň sa diviť.
Za trest zmokneš,“
kára ju stará
kozia brada.*

Nemá to rada.

Prel. DANIEL HEVIER

Najlepšia slohová úloha

(K 60. výročiu smrti P. O. Hviezdoslava)

MÁRIA JANČOVÁ

Ako je krásne na svete! Som v prvej triede gymnázia! Brat v tretej. Chodíme vlakom tri dievčatá: vnučka hájnika spod Oravského zámku, dcérka železničného strážnika zo stanice a — ja. Najzvláštnejšie zo všetkého je, že každú hodinu máme iný predmet a učí nás ho iný profesor. Ja mám najradšej hodiny slovenčiny. Teraz čítame a rozoberáme báseň od Hviezdoslava K Tatrám. Ešte som v živote nič také krásne nepočula. Ale najkrajšie je to, že každé ráno, keď utekáme z vlaku, aby sme neprišli na hodinu neskoro, stretávame na chodníku pred gymnáziom — samého Hviezdoslava. Má na sebe voľne prehodenú širokú tmavú pelerínu, namiesto kravaty bodkovanú mašľu a zo starej tváre mu neobyčajne milo hľadajú belasé oči. Všetci ho pozdravujeme a on nám tak vlúdne odzdraví, že všetci sme pyšní, že o nás vie.

Ale keď rozoberáme jeho báseň, vtedy si ho predstavujem celkom iného. Zdá sa mi, že stojí na najvyššom končiari Tatier a pozerá, ako na oblohu vychodia všetky hviezdy.

O krátky čas máme mať školskú slávnosť. Brat sa horlivo učí báseň od Sládkoviča a už

ju vie tak dobre, že ju viem po ňom i ja. Začína sa: „Nehaňte ľud môj...“

Popri stenách na stoličkách sedia už všetci profesori, ale čakáme ešte na Hviezdoslava. Prichádza tak zvláštne premenený v tvári. Sadá si vedľa riaditeľa. Riaditeľ vstáva, ide na pódium a niečo prednáša. Nevnímam dobre čo, chrbtom mi prechodia zimomriavky.

Hneď za riaditeľom ide na pódium môj brat a začína smelo prednášať:

*Nehaňte ľud môj, že je ľud mladý,
klebetárski posmievači...*

Pozriem sa na Hviezdoslava — a nechápem: Hviezdoslav si utiera bielou šatôčkou zaslzené oči...

Až oveľa rokov neskôr som pochopila, prečo vtedy Hviezdoslavovi vyhrkli slzy...

Je 12. november roku 1921.

Dnes nebežíme od vlaku. Predierame sa ticho zástupmi ľudí cez mesto. Valia sa všetkými ulicami k evanjelickému kostolu. Priečelie kostola až k veži je celé obtiahnuté

čiernou látkou. Presne tak ako to mesto v prostonárodných rozprávkach...

Umrel Hviezdoslav.

Vychádzame z gymnázia. Zástupy nás prepúšťajú až k samej rakve, pokrytej vencami. V povetrí poletuje ľahunký novembrový sniežik a zachytáva sa na vencoch...

Na jeseň odchádza brat do vyššieho gymnázia v Levoči, mňa zapísal otec do dievčenského gymnázia v Košiciach.

Cestovali sme tam s materou nočným rýchlikom.

Keď sa brieždilo, uvideli sme z rýchlika Vysoké Tatry. Aké boli krásne v rannom slnci! Na um mi prišla Hviezdoslavova báseň:

*Tatry naše, Tatry slávne,
neraz tak sa domýšlam,
stĺpy ste ver neúnavné
zasadené k hlbínám...*

Ale v internáte po materinom odchode je mi nevýslovne smutno.

Stojím pri obloku, dívam sa za ňou, ako sa stráca v bielej šatôčke na ulici cudzieho mesta, a odrazu som strašne sama.

Večer ležím v perinách, ktoré ešte voňajú materinými rukami, a naraz si pomyslím: utečiem. Tým istým obedňajším rýchlikom, ktorým dnes odišla ona.

Až potom zaspím.

S týmto úmyslom som sa zobudila a s tým istým úmyslom si sadám v triede do poslednej lavice a uvzato mlčím. Dievčatá sa medzi sebou veselo rozprávajú, zrejme sú to všetko spolužiačky z minulého školského roku.

Do triedy vchádza profesorka, čosi nám hovorí, ale ja jej dobre nerozumiem. Hovorí po česky a to ma mýli.

Potom nám porozdáva písanky a káže nám napísať najzvláštnejšiu príhodu, ktorá sa nám stala v minulom školskom roku.

Beriem do ruky pero, namáčam ho do atramentu a odrazu sa mi stratí všetko pred očami; vidím priečelie vysokej veže evanjelického

kostola, obtiahnuté čiernou látkou, vidím zástupy ľudí, valiace sa ulicami ako rieka, vidím rakvu pokrytú vencami i ľahunký novembrový sniežik.

A ako vo sne píšem vety, ktoré sa mi jedna cez druhú tisnú na papier.

Keď zazvoní, profesorka zbiera zošity a vychádza z triedy.

A mne je opäť smutno do nevydržania.

Na druhé ráno vojde profesorka do triedy, položí na stôl zošity a povie:

„Teraz vám prečítam slohovú úlohu, ktorá sa mi páči najviac.“

Berie do rúk vrchný zošit a začne čítať.

Neverím vlastným ušiam: veď sú to moje vety. Ale tak zvláštne znejú z jej úst, ako keby som to ani nebola písala ja!

Potom ma presadila do prvej lavice, vraj aby lepšie na mňa videla.

Cez prestávku ma obkľúčili všetky dievčatá, a či je to naozaj pravda, čo som napísala. Či som si to nevymyslela a či som videla Hviezdoslava aj živého.

A ja im rozprávam, ako sme ho stretávali, keď sme utekali z vlaku, ako bol na slávnosti a ako som teraz, keď sme sem cestovali, po prvý raz videla Tatry.

A dievčence hneď rozprávajú, že poprosia triednu, aby sme ta išli na výlet, lebo že už vlni im čosi také sľubovali.

A ja v tej chvíli cítim, že všetka clivota je preč, a teraz už bezpečne viem, že ostanem medzi nimi.

KAZKO VLASKO A KRÁĽ ČASU

ANDREJ FERKO

Ako kráľ Času poslal eskortu

V podzemí sa vršia tolké kopčiská, že sa div nevytrčia nad zem. V hlbokéj doline na úpätí rozložitého vrchu stojí zámok kráľa Času. Má tristo šesťdesiatpäť okien, päťdesiatdva dverí, dvadsaťosem veží, dvanásť stajní, sedem dvorov a jednu trónnu sieň, kde sa na hrdom tróne hniezdi nespokojný kráľ Času, obklopený podlízavým dvorom. Kráľ tuší, že dvorania sú falošní, ale keď oni ho tak dôvtipne a príjemne vynášajú! Kráľovi to lichotí, no zároveň sa pajeďí. Prečo sa durdí? Aby sa neučičikal, aby ich prichytil. Pri čom? Ako každý vládca — pri zrade.

A preto je kráľ Času ku každému inakší. Ide mu to? Nejde? Nevedno. Okolo kráľa krúžia dvorania, potláčajú úsmev a predovšetkým sa ladne pohybujú.

— Nič sa mi nedarí, — žalostí kráľ Času.

— Duchaplný výrok, — zatlieska podlízavý dvoran Klametroch. — Úžasné! — nadnáša sa na špičkách a povieva čipkovou šatôčkou. — Majstrovská irónia.

— Takáto myšlienka sa musí zapísať do análov, — mávne rázne

vejárom najtajnejší tajný poradca Cupiduch, kráľovnin prstenník.

— Sú tu síce podobné výroky, avšak zachytiť by sa mala, — skladá hladkú poklonu bojvodca Petitrč.

— Vy ma zavádzate! Ja vám neverím! Vy sa mi vtierate! — kričí na dvoranov kráľ, opuchnutý od podozrenia, že mu niečo uniklo.

— Nepíš nič! — okrične kronikára Brčka, ktorý už krúži brkom nad pergamenovou kronikou.

— Málo robíte! — zvriskne na celú trónnu sálu. — Nič neviete, a to mi pije krv! Ach, moje biedne nervy, — fňukne kráľ ľútosťovo. — Čo tu vysedávaš? Deťom sa venuj! — oborí sa na kráľovnú, ktorú ani nevidno spoza krinolín a vysokých drdolov jej verných dvorných dám.

Kráľovná s úľubou listuje vo svojom módnom žurnáli a kráľa si ani nevšímne.

— Kde sú deti? Sluhovia, opatrite ich! Svet je samé nebezpečenstvo, aj minule prechladli, — starostí sa kráľovský otec.

— Potrestám! — zúri vzápätí kráľ. — Ale koho?

Všade cíti klam a podlosť. Neverí nikomu a nič. Možno je to iba preto, že neverí sebe.

— Lekár! Potrebujem oddych? Potrebujem!

Dvorný lekár Dražé ešte ani neprikývne a kráľ už vraví ináč:

— Neprichádza do úvahy! Vy to bezo mňa nezvládnete, nikdy ste nevládli ani nezvládli, ste neschopní a treba vás čo? Vymeniť! — osopí sa na ministra módy Cylindra, až mu cylinder spadne z hlavy.

— Prečo mi nik nepovie, čo ma trápi? Sužuje ma ten zločinec, čo prestúpi môj zákon!

— Práve som chcel nadškrtnúť, že veru tak... — zaodfha galantne bojvodca Petitrč.

— Mešká? Mešká! Mal tu dávno byť! Nemám čas! Mám? No nemám!

— Kráľ Času má predsa všetok čas, chichochicho, — zachichoce sa do vejára prstenník Cupiduch.

— Neprieč sa, myslel som to obrazne. Aký je to zákon? — zvrtné sa kráľ ku kronikárovi Brčkovi.

— Nezmiešaš dva ani viac dní, ináč ťa stihne tvrdý trest, ak si zistne miešal, — zarapoce Brčko.

— Čo to je? — sfialovie kráľ.

— Zákon kráľa Času, veličenstvo.

— Do hladomor! — káže kráľ a stráže zaraz zdrpnú tučnučkého Brčka.

— Paragraf prvý, odsek prvý mimoriadneho všeobecného paušálneho zákona, slov štrnásť, zbierky! — ziape Brčko, aby sa zavďačil kráľovi, ktorý má nadovšetko rád poriadok, ale strážcovia ho už vlečú do temnice.

— Nikto mi nič neporadí, — ťažká si kráľ.

— Kronikára! Budem mať reč! Privedte ho, veď nemôžem nikoho ani popraviť, lebo mi prischne jeho robota. Darebáci!

Stráže odopnú vystráchanému Brčkovi okovy a pisár si zastane k písaciemu pultu.

— Chcem ho hneď zočiť, lebo za seba neručím, — spomenie si kráľ na Kazka.

— Od teba nechcem nič! — obrýkne sa na kronikára. — Dávam ti dovolenku a buď rád,

lebo ako mi ty ujedáš z môjho času...

Ku kráľovi sa pomedzi dvoranov pretíska dvorný lekár Dražé s dôstojnou briadkou.

— Čo chceš? Nevidíš, že pracujem? — zahrozí mu kráľ kráľovskou pästou, no v mihu zmení tón.

— Doktorko, zachráňte ma, — zaprosíka, — hyniem od preťaženia.

— Pichnem vám povzbudivú injekciu, — navrhne doktor.

— Naordinujte mi pilulky, drahý Dražé. Tie sladké, — odvráti sa kráľ ku kráľovnej.

— Vôbec o mňa nedbáš! Má niekto nejaké návrhy? Nemá nik, no prosím!

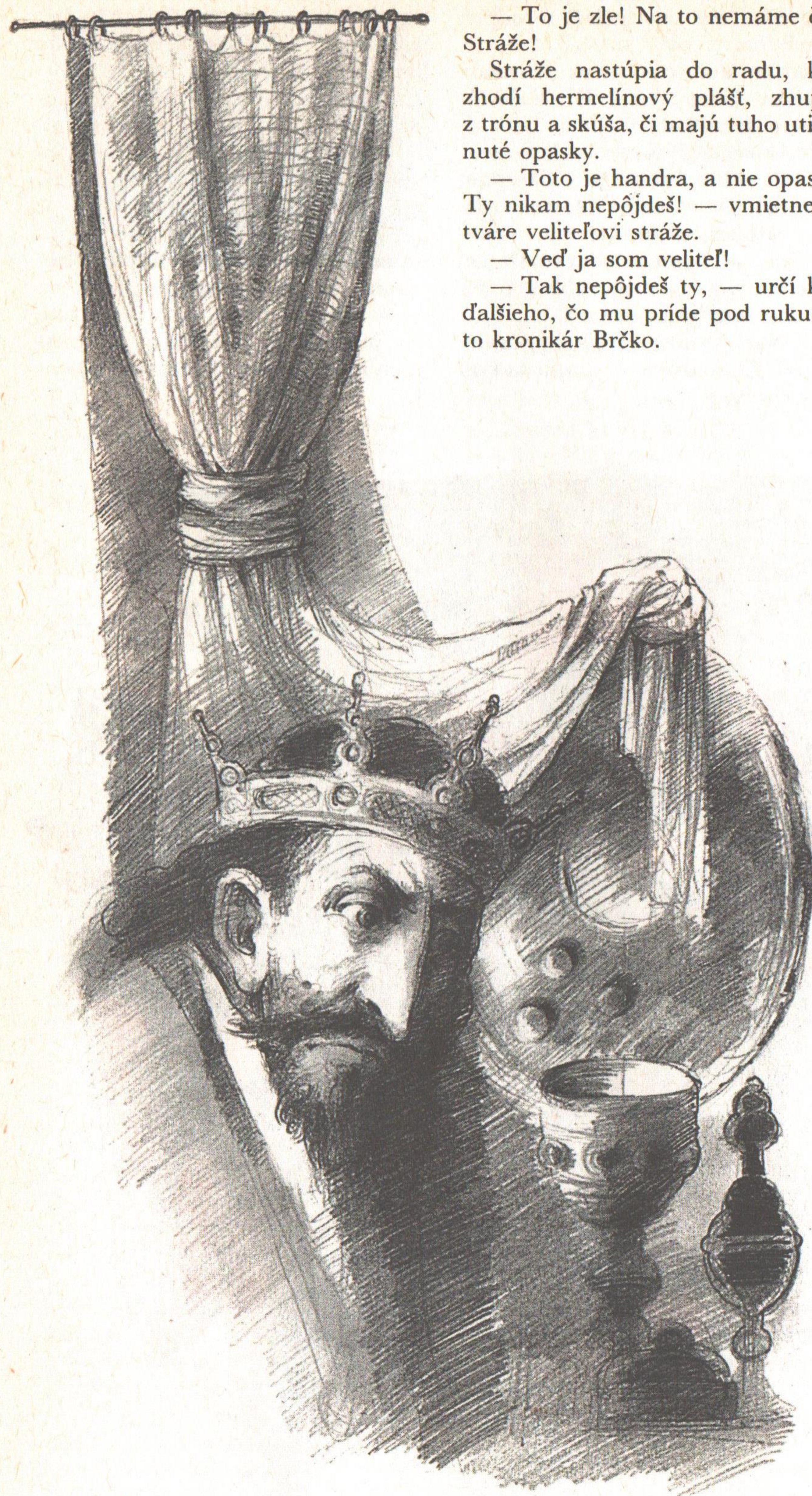
Vtedy krutý Klametroch nadhodí:

— Mám, ak dovolíte, výsosť, je-deň malučký návržtek. Ešte menší než malučký.

— Neprivolím! Nič nevieš, ako si sa sem vôbec dostal? Navyše ti neverím! Aký je to návrh?

— Eskortu treba vyslať, eskortu, — pudruje si päťolízavý Klametroch hrčovitý nos, červený od pálenky.

— To je zle! Na to nemáme čas! Stráže!

Stráže nastúpia do radu, kráľ zhodí hermelínový plášť, zhupne z trónu a skúša, či majú tuho utiahnuté opasky.

— Toto je handra, a nie opasok! Ty nikam nepôjdeš! — vmietne do tváre veliteľovi stráže.

— Veď ja som veliteľ!

— Tak nepôjdeš ty, — určí kráľ ďalšieho, čo mu príde pod ruku. Je to kronikár Brčko.

— Kam som mal ísť? — zhlkne prekvapený Brčko.

— Nikam, a ani nepôjdeš, — rozkáže kráľ. — Eskorta, na kone! A švihom, rozumiete, šmahom ho tu chcem mať, lebo ho chcem súdiť! Moje oči... — zaúpie kráľ, trie si oduté viečka, ale ihneď sa podozriavavo a prefikane vpije do zrakov svojich verných. Zraky sa ako vždy zračia, no kráľ v nich číta zradu. Len ako ju chmatnúť?

— Je tu náš čas, — priplichtí sa ku kráľovi zámocký hypotetik Chronos vo fialovom háve.

— Našiel som nový nezvratný dôkaz, že náš čas prekvitá, — došúverí sa ku kráľovmu druhému boku zámocký hypotetik Tempus, Chronosov večný sok. Hypotetici súperia o kráľovu priazeň vedeckými metódami.

— Nijaké hypotézy, nijaké dohady! — odmietavo dupe kráľ na alabastrovú podlahu. — Tie vaše ťažké úvahy ma gniavia. Krásu! Gráciu! Šarm! — túži kráľ.

Do trónnej siene vkrúži primabalerína Valerína. Sieň stíchne, len škrobené čipky nežne šuchoria na ľahkom rúchu tanečnice. Z čipiek akoby vychádzala dobrá-predobrá hudba a v nej sa ladne vznáša pôvabná Valerína, kráľova tajná láska, o ktorej nik nič netuší, i keď celý dvor vie, jaj, ako je to naozaj.

A kráľ? Zamdlieva od blaha. Zbožňuje tieto sladké chvíle, keď sa môže stúlil vo svojom tróne a dychtivo žasnúť nad tancom krehučkej Valeríny.

Akoby zastal čas a živí zamreli od krásy, čo sa usídlí v zámku, predchnutom umením kráľovskej primabaleríny. Nič však netrvá večne.

Hodvábne ticho súzvuku umelkyne a jej obdivovateľov prehluší drsný rachot. Cez vodnú priekopu sa preklopí padací most. Na mostinách zadunia ťažké kopytá obrnených koní. Trestná eskorta vyráža zlapať Kazka Vlaska.

(Pokračovanie)

ILUSTRUJE STANO DUSÍK

O dvanástich mesiačikoch

VLADO BEDNÁR

Vážené deti, už minule som vám rozprával, ako sa kamarátim s hubami lesnými i poľnými. Len jedovaté obchádzam, s tými neradno ťahať sa za prsty — sú jedovaté. Zato jedlé a chutné veselo pozdravujem. A keď mám čas, sadnem si niekde na peň medzi ne, vybalím si chlebič so syrom a o všeličom trkocem. Ja mám rád poslucháčov. A ak nájdem v hore skupinku vnímavých hríbikov, hneď a zaraz im čosi poviem. Rozprávku. Akú? Hocijakú. Hoci aj takú, ako to naozaj bolo s tými mesiačikmi.

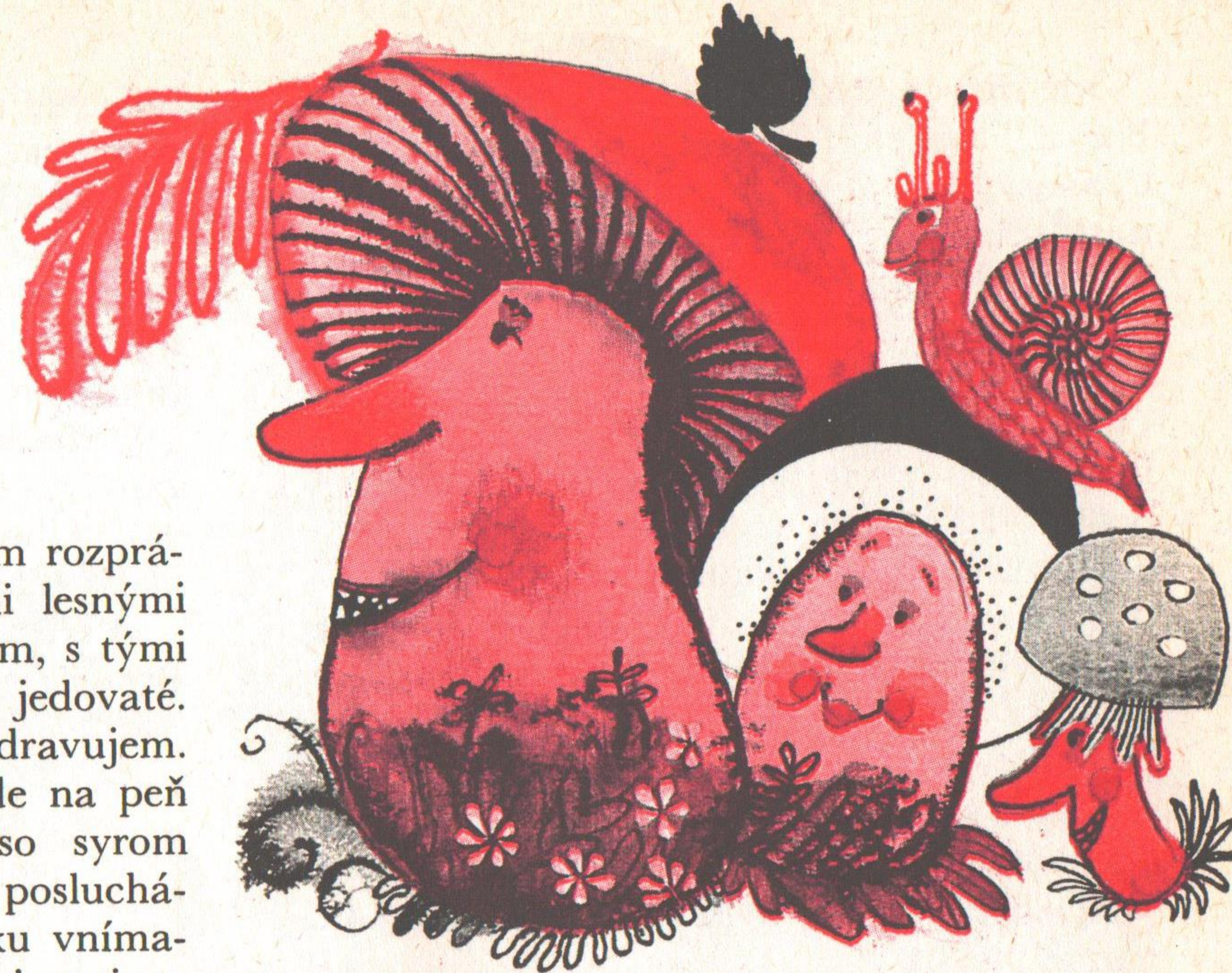
Bola raz jedna matka a mala dve dievky, jednu vlastnú a druhú pastorkyňu. Svoju Morchellu veľmi rada mala, ale na pastorkyňu Lepiotu ani hľadieť nemohla, a to iba preto, že Lepiota bola krajšia ako Morchella.

„Tak to už v rozprávkach býva, že ježibaba sú vždy škaredé a chudobné dievčatá dobré a pekné,“ pokýval hlavou starý hríb vedľa mňa, ktorý to, pravdaže, musel vedieť, lebo sa aj volal kráľovský.

Nuž kým sa Morchella iba fintila a strojila sa, po izbe si povolkovala, alebo po dvore presúšala, alebo po ulici vytŕčala sa, dotiaľ usilovná Lepiota v dome všetko riadila, upratovala, varila, prala, šila, priadla, tkala, trávu zajacom nosila, kravy dojila, všetku robotu robila. Dosť toho mala, no aj tak ju macocha každý deň hrešila. Čím väčšmi ju však hrešila, tým sa stávala zo dňa na deň krajšou a tá Morchella škaredšou.

„To už tak v rozprávkach býva,“ povedala muchotrávka, lebo ona to musela vedieť, pretože bola cisárska.

„Ja by som tej ježibabe podkúril,“ zastrájal sa malý dubáčik, čo mi čupel rovno pri nohách, no ostatné huby ho zahriakli, aby

nevyrušoval, lebo ony chcú vedieť, ako to naozaj bolo s tými mesiačikmi.

Nuž sa macocha poradila s tou škaredou — pokračoval som — a vymysleli veci také, že by to statočnému hubárovi ani na um neprišlo.

Jedného dňa, a bolo to hneď po Novom roku, v treskúcej zime, zachcelo sa Morchelle hubovej polievky. I rečie:

„Chod, Lepiota, do hory, nazbieraj mi za košík húb, chcem si z nich polievky navariť!“

„Jajbože, sestra milená, čože ti to zišlo na um! Či to dakto slýchal, že by rástli pod snehom huby?“ vraví úbohá Lepiota.

„Ty taká a taká,“ okríkla ju macocha. „Čože máš vravieť, keď ti ja rozkážem? Chod, a ak nedonesieš z hája huby, nechcem ťa vidieť.“

Vystrčili úbohú Lepiotu von a dvere za ňou zachlopili.

Nariekajúc pobralo sa dievča do hory. Snehu až po uši a nikde ani stupaje ľudskej. Blúdila ona, blúdila dlho, hlad ju moril, zima ju triasla.

Tu zazrie pozďaleč svetlo.

„Aha, to už poznám!“ vykrikol znova malý dubáčik, no ostatní ho opäť zahriakli, aby ma nerušil v rozprávaní.

Ide dievča za žiarou a príde až na vrchol hory. Tam horí veľká vatra, okolo vetry dvanásť kameňov a na tých kameňoch dvanásť mužovia.

„Ja viem, kto to boli!“ vykrikol znova hríbik, no stará bedla mu pohrozila, aby neprezrádzal, ako sa to skončí.

Traja z nich boli bielofúzi, traja mladší od nich, traja ešte mladší a traja najmladší. Sedeli ticho, nemo, meravoz zahľadení do ohňa. Áno, už ste uhádli, pravdaže tí dvanásť mužovia boli tí dvanásť mesiačikovia! Veľký Sečeň sedel teraz hore na najvyššom kameni, vlasy aj fúzy mal biele ako sneh a v ruke držal bakoľu.

Zľakla sa Lepiota a zostala ako zmeravená. No osmelila sa, pristúpila bližšie a poprosila:

„Dobří ľudia, dajte sa mi zohriať, zima ma trasie!“

Veľký Sečeň pokýval hlavou a spýtal sa jej: „Načože si prišla, dievka moja, čo tu hľadáš?“

„Idem na huby,“ odpovedala popravde Lepiota.

„Nie je čas chodiť na huby, veď je všade plno snehu,“ zašomral ktorýsi z mesiačikov.

„Však ja viem, ale mi sestra Morcella a macocha rozkázali priniesť húb na hubovú

polievku. Ak ich nedonesiem, domov ma nepustia. Pekne vás prosím, báčikovia moji, povedzteže mi, kde by som ich nazbierala?“

„No čosi by sa aj našlo, hoci dobrý hubár nikdy neprezrádza svoje miesta,“ ozval sa mesiačik Brežeň. „Treba sa len pozorne pozerať okolo seba.“

Požiadala si od Veľkého Sečeňa bakoľu, zamával ňou nad ohňom, tu i tam poukazoval. Úbohá Lepiota sa zvedavo obzerala okolo seba, kam jej to ukazuje.

A hľa! Na kmeňoch stromov, kde ukazoval Brežeň, odrazu zazrela rásť hubky v celých

húfikoch, žltoranžové plamienky ako od plameňov tej vetry — i popolavé hlívy ako od popola tej vetry, čo sa pri nej hriali.

„Chytré zbieraj, Lepiota, chytré,“ prikazoval mladý Brežeň.

Uradostená Lepiota nazbierala za košík húb, plamienok i popolavých hlív, poďakovala pekne mesiačikom a náhlila sa domov.

Čudovala sa macocha, čudovala sa Mor-

chella, keď ju zazreli, ako sa náhli z hubačky domov.

„Kde si ich natrhala?“ spytuje sa Morchella spupne.

„Dobří hubári mi ukázali miesta! Vysoko, tam v hore, dosť ich tam ešte rastie,“ ticho odpovedala Lepiota. „A hoci dobrý hubár

neprezrádza svoje miesta, hovorím vám to len preto, že vás mám rada.“

Navarili si tie dve hubovej polievky, macocha naložila sebe i Morchelle, no Lepiote ani za lyžičku nedali.

Na druhý deň sedela si Morchella za pecou a zachcelo sa jej zase hubového paprikášu.

„Podme dnes my na huby, mamo,“ navrhla matke. „Vezmeme veľké košíky, aj batohy, aby sa nám viac húb do nich popratalo. Poberieme všetko, čo nepôjde, naložíme, a čo nenaložíme, zahodíme. Nedáme nikomu. Keď našla Lepiota, nájdeme aj my!“

Vzali si teda košíky, koše i plecniaky a vybrali sa do hory. Snehu celé kopce a nikde ani stupaje. Aj zazreli obďaleč oheň a pri vatre dvanástich mužov, no macocha len Morchelle pošepala:

„Podme chytré ďalej, aby nám títo pred nami naše huby nevyzbierali!“

Išli teda ďalej, náhlili sa, no čoraz do väčších závejov sa zabárali.

Čaká zatiaľ Lepiota macochu, čaká sestru Morchellu, a tie nechodia.

„Kde sa tak dlho bavia?“ trápí sa dobrá dievča a úzkostlivo pozerá von oknom.

Nuž kdeže by boli, hanbili sa s prázdny

košími vrátiť, nuž za kôľňou na zadnom dvorčeku čušali, aby ich ľudia nevysmiali.

A trčia tam veru možno podnes.

„Tak veru, nie každý vie huby hľadať, hoci má oči,“ povedal múdry pavučinovoz a ukončil tak rozprávku. „A že huby rastú aj v zime, o tom vie skutočne už málokto.“

Poobzeral som sa okolo seba a spýtal som sa zhromaždených kuriatok, hríbikov i plávok:

„A kto z vás chce ísť so mnou domov? Odnesiem vás na rukách! Ale vy jedovaté sa nehláste, vás nechcem!“

Všetky sa hlásili, nuž som si nimi naplnil košík a hybaj popri potoku do doliny. Kde to bolo, to vám nepoviem, lebo aj mňa naučil múdry mesiačik Brežeň, že hubár neprezrádza svoje miesta.

Štepenie

„Tretia trieda, štepenie!“
Mne je skvele, tebe nie?

Očkovania báť sa mám?
Ak chcem, pichnem sa aj sám.
Raz ma bodlo sedem včiel!
Znesiem aj sto žihadiel!

Iba bojkom srdcia bijú,
sú lekárom na posmech.
Keď ja zbadám injekciu,
vždy som samý žart a smiech.

V ambulancii som prvý,
nezaleje ma hneď pot.
Kamarátov triaška mrví,
ja mám nervy ako drôt.

No keby tak niekto chcel by,
menil by som v minúte
lístok na zajtrajšie derby
za jedinú bodnutie...

Už prichádza na mňa rad.
„No, ukáž sa, kamarát...“
Ale čo to znamená?
Trasú sa mi kolená...

JOZEF MELICHAR

Slovenský básnik v hontianskom väzení

Chodili páni v Hontianskej stolici obyčajnému ľudu nové zákony vysvetľovať. Oklamať ich chceli, medovými rečami učičíkať, slobodu zatajiť. Robota na poliach sa začínala, bolo treba orať, siať, nuž veru v takejto súre neduplikovali, že poddanský stav je už zrušený, že na panskô chodiť sa nebude. Ale dobehli na koňoch dvaja učení — notár Janko Rotarides a básnik Janko Kráľ. Nad hlavami im zástava s umrlčou hlavou viala, pištole za opaskom — hotoví buriči! Vyložili ľuďom, čo je vo veci, a už bol oheň na streche! Pred stoličným vyslanstvom sa začali ozývať takéto hlasy:

„Žiadame rozdelenie panských hôr pre všetkých dedinčanov!“

„Nebudeme platiť viničné poplatky! Vinice boli naše odjakživa!“

„Urbáre podpáliť! Pôdu dať želiarom!“

„Nech sa naše deti v školách učia takou rečou, akú od svojich materí počujú!“

„Robota už dávno prestala, ale páni nás oklamali, zatajili pred nami zákony!“

„Kráľ nepotrebuje pánov! Potrebuje iba ľud! Preč s pánmí! Podpáľte kaštiele!“

„Slobodu pre želiarov na majeroch!“

Neslýchané hlasy to boli. Odveká poslušnosť poddaného ľudu sa stratila, ako čo by bičom pleskol.

Keď vzbúrenci do plachtinského kaštieľa strieľať začali, zemepán Laskáry rýchleho kuriéra do Šiah poslal.

Keď na zvon udreli, slúžny Majzik so svojimi kumpánmi v Šahách na kone sadal. Stotina dragúnov cválala za ním.

Keď k zhromaždenému poddanému ľudu Rotarides s Kráľom reč držali, už kopa ozbrojencov pod zvonickou stála.

A keď sa ľud v pokoji rozísť chcel, obidvom Jankom hajdúsi okovy na rukách zacvakli a do zvonice ich zavreli.

Majzik ako sršeň do nich:

„Čo si to vykrikoval, lotor jeden? Že pánov na šibenice?“

Keď sa Kráľ obhajovať začal, Majzik sa už ledva do kože zmestil a vybúšil:

„Však ti ja ukážem! Však ti ja povesím! Štránok, chlapi! Hybajte a obeste ho!“

Už okrucajú Kráľovi povraz okolo krku, už ženy zalamujú rukami a lamentujú. Už sa mladý básnik so životom lúči, keď prichádza plachtinský pán farár a po latinsky sa prihovára slúžnemu. O milosť prosí pre nerozvážneho mladíka, žiada, aby sa zvonica neznesväcovala, že by to pre dedinu bola veľká hanba.

Majzika jedy prechodia, rozvaha sa mu vracia:

„Ale čo by som vešal tohto naničhodníka! Chcel som ho len nastrašiť a pobúrený ľud takýmto činom utíšiť. Do áreštu s ním!“

Ešte tú noc si Janko Kráľ deklamoval v šahanskej temnici, kde okovaný pod veľkou vartou svitanie čakal:

„Ak ste o hontianskom počuli väzení —
nejeden už šuhaj tam bol zatvorený.

Tí hontianski páni tvrdší ako skala,
nejedna dievčina Šahy oplakala...

Básnikovi neprišla na pomoc ani dobrá víla, ani mocný čarodejník. Prišiel mu na pomoc sám slovenský ľud. Po celej krajine si rozhorčený vyspevoval:

„Janko Kráľ v árešte za slobodu stojí,
ak ho nevy pustia, hotoví sme v boji!“

Ďatle

Vraví Ďateľ Ďatľovi:
„Kamarát, som hotový!“
Deň čo deň len kmeň a kmeň,
už je zo mňa iba tieň.

Klopem, klopem celý rok
od rána až do noci,
a nijaký úlovok!
Mne už nieto pomoci.
Zunovalo sa mi žiť.
Nik nič nevie poradiť!“

Odpovie mu druhý Ďateľ:
„Zošalel si, milý priateľ?
Zunovalo sa mi žiť! —
čo to za nálada?
Musíš trpezlivý byť,
kto chce nájsť, ten hľadá!
Bez roboty, bez driny
nebývajú hostiny!“

Ďateľ s Ďatľom hovoril,
naliali si nových síl.
A ľudia zas od tých dôb
počuwajú
klop-klop,
klop!

Prel. JÁN TURAN

Plameniak

MILOŠ MACOUREK

Antilopa behá celý deň sem a tam. Veverica skáče zo stromu na strom, len plameniak stojí vo vode a ani sa len nepohne. Stojí v nej na jednej nohe, akoby tú druhú ani nepotreboval. A druhá noha si vraví: „Načo som vlastne na svete. To by ma zaujímalo! Vari nemám právo na trocha pohybu? Som predsa noha!“

A keď plameniak zaspí, noha sa vezme a ide, ide do sveta. Ide, kam ju noha nesie. Zažije veľa príhod. Najprv je tyčkom v plote, potom metrom v textilnom obchode, potom zasa hrazdou v telocvični a nakoniec je televíznou anténou, ktorá vidí všetko možné, ktorá vidí aj plameniaka, ako stojí na jednej nohe.

A noha si vraví: „Chudáčik plameniak! Mala by som mu poslať lístok, aby sa o mňa nebál.“

Ale jej obavy sú celkom zbytočné. Plameniak si vôbec nerobí starosti. A ako by si aj mohol robiť, keď ani na to neprišiel, že mu jedna noha chýba.

Prel. DANIEL HEVIER

Keď básnika ako najväčšieho lotra v železných putách do peštianskeho žalára odšikovali, chorvátsky bán takýto odkaz poslal uhorským ministrom:

„Nečakajte, kým so svojou stotisícovou armádou Pešť navštívim a slovenského básnika zo žalára vypustím!“

Chytro teda Kráľa naspäť do Šiah odlifrovali, ale aj tu sa už vetroplach Majzik naľakal Jelačičovej výzvy. Že však on nič, on len poriadok v stolici udržať musel. Že oproti pánu slovenskému poetovi on veru nič nemá! Božechráň!

Sám básnik sa začudoval, keď mu sňali putá a pustili ho z väzenia.

„... a šuhaj pred všetkým tým prvý stratený,
divnými cestami je vyslobodený;
vietor čerstvý zdúva divné mu sny z čela —
a po dlhej noci tešia sa priatelia.“

Taký bol osud slovenského básnika v hontianskom väzení. Možno sa v čítankách o tom inak píše, ale ja som to takto z úst starých ľudí počul a podľa Kráľových básničiek podomyšľal. Možno to nie je celkom pravda, ale ani trocha to nie je nepravda!

Grmlíkove podvaly

PAVOL ŠTEFÁNIK

Povymieňali raz robotníci na ľavej železnici staré podvaly za nové a poukladali ich blízko stanice. Tam čakali niekoľko týždňov, kým ich niekto nekúpi.

Čakali, čakali... no čím dlhšie čakali, tým ich bolo menej. Prednosta stanice Kvapík sa preto rozhodol, že sa pôjde podozvedieť, kam sa podeli.

A keďže nechcel, aby mu bolo pri tom vyzvedaní smutno, pozval si na obchôdzku aj četníka.

Ako áno, ako nie prišli tí dvaja aj do Grmlíkoveho dvora.

Grmlík bol človek dobrý ako kus chleba, preto prednostu aj s četníkom privítal pekným slovom.

„A čože vás ku mne prinieslo, dobrí ľudia?“

„Čože by nás prinieslo? Pražce, Grmlík, pražce,“ odpovedal prednosta na privítanie.

Grmlík spočiatku nechápal, o čo ide, a preto na oboch chlapov pozeral akosi začudovane.

„Pražce? To teda máte smolu. A kedyže vám zmizli?“

„Minulý týždeň.“

„Ojojój... minulý týždeň?! Odvtedy kus sveta ubehli, to ich musíte hľadať ďalej.“

„A ba, načo by sme ich hľadali ďalej, keď sme ich našli vo vašej záhradke,“ vyšiel s farbou četník.

„V mojej záhradke? Ale o tom by som musel vedieť!“

„Musel, či nemusel, sú tam.“

Grmlík presvedčený o tom, že nemá nijaké pražce, pobral sa do zeleninovej záhradky.

Záhradka bola hneď za domom, malá, útulná ako bocianie hniezdo. A čuduj sa, svete! V jej strede ležali ako na výstave dva železničné podvaly.

„Ľaľa, tam sú tie pražce!“ ukázal prednosta na pohodené podvaly.

„Ale akéže pražce, čo ma motáte!“ rozosmial sa Grmlík. „Veď sú to obyčajné šriple. To ste mohli hneď povedať. Už som sa naľakal, že mi čiesi pražce rozrývajú záhradku.“

„Či už pražce alebo šriple, sú vo vašej záhradke. Odniesiete ich na stanicu a za privlastnenie zaplatíte dvadsať korún pokuty,“ rozhodol prísne četník.

„Ale, ale, aké odnesenie, aká pokuta. Všetky tie podvaly nie sú moje,“ bránil sa Grmlík. A potom četníkovi porozprával, ako sa to všetko mohlo zbehnúť. Niekomu bolo naozaj ťažko, keď si domov odnášal také kusiká dreva, nuž si ich zložil práve v jeho záhradke.

„Ale ak chcete, pomôžem vám,“ ponúkol sa Grmlík návštevníkom. „Tie šriple vám odveziem na stanicu. Pravda — za dvadsať korún.“

Prednosta a četník s Grmlíkovým návrhom naoko súhlasili, aj keď furmanka by bola vyššia ako cena podvalov, lenže Grmlík svoj návrh ešte doplnil.

„Pán prednosta, ako tak rozmýšľam, načo ich mám voziť až hen na stanicu, keď ich sám súrne potrebujem — na mostnice do chlieva. Nože mi ich vy len predajte!“

Prednosta s četníkom si navzájom vymenili skúmané pohľady, potom si niečo šepli, pokývali hlavami a napokon s Grmlíkovým návrhom súhlasili... Četník však Grmlíkovi ešte pohrozil:

„Grmlík, Grmlík, nabudúce vám na taký figeľ nenaletím.“

V tej chvíli sa stal Grmlík majiteľom dvoch použitých podvalov. Odkúpil ich — po korune kus.

Pri rozlúčke ho prednosta Kvapík upozornil, aby si ich dobre uschoval. Lebo vraj čert nespí, a ten, čo si tie podvaly odložil v jeho záhradke, môže si ešte po ne prísť...

Tak sa Grmlík presvedčil, že prednosta stanice nie je až taký zlý človek, ako sa zdá. Preto by mal aspoň tak dlho žiť, kým sa Grmlíkovi nepritrafí nejaká dobrá robota, aby mu mohol zaplatiť tie dve koruny, čo mu zostal dlžný.

Koruna bez lesku

Naša krajina v 15. storočí nemala šťastie na korunované kráľovské hlavy. Jednak ich bol nedostatok a navyše ako panovníci zavela nestáli.

Najprv sa na uhorskom tróne usadil kráľ a neskorší cisár Žigmund. Pochádzal z Čiech a do Uhorska sa priženil. Bol pyšný na svoju statnú postavu, na dlhú a bohatú ryšavú bradu, a najmä na to, že v pití vína ho málokto prevýšil. Ešte aj v Ríme, keď bol u pápeža Eugena, sa tým vystatoval. Hovorí pápežovi: „*Svätý otče, a či vieš, čím sa my dvaja od seba odlišujeme? Nuž — ty piješ vodu, ja víno; ty kaziš cirkev, ja ríšu.*“

Náš Žigmund vôbec rád žartoval, ale najmä, ako píše o ňom súčasník, „*viac sľuboval, než sľuby plnil, a klamal častokrát.*“ Uhorská šľachta pre takéhoto panovníka nemala vždy najlepšie porozumenie. Rozvadená a rozbitá na mnohé skupiny využívala Žigmundove slabosti, ba čo bolo priam neslýchané, dokonca ho zavrela, keď jej nechcel urobiť po vôli. Len s biedou a za pomoci svojich chránencov sa dostal z väzenia.

Slovensko obzvlášť nevraživo spomína na ružovolíceho Žigmunda, pretože z našej krajiny urobil nástupný vojenský most proti husitským božím bojovníkom, čím nadlho

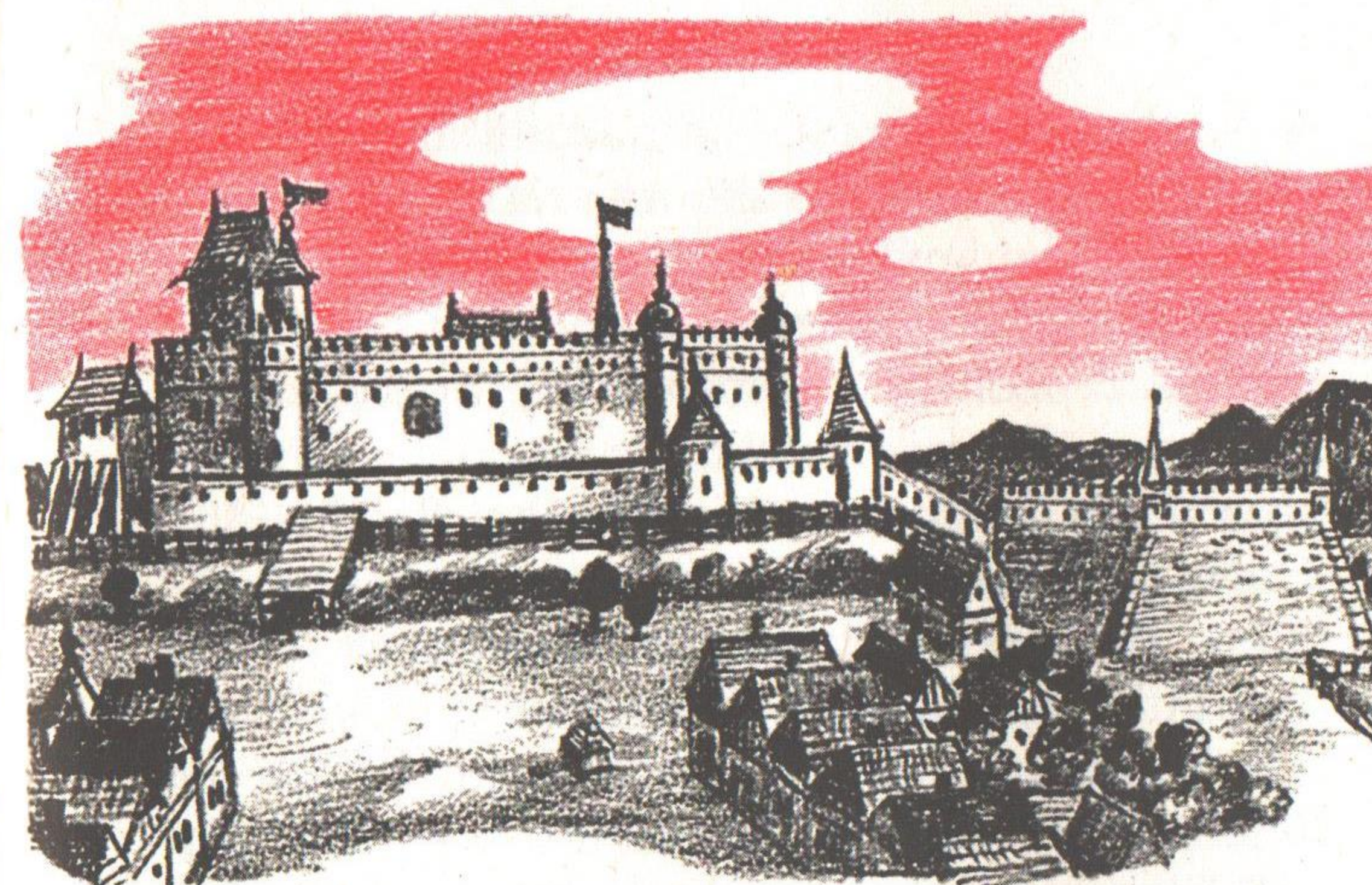
znenávilil naše krajiny. Ba keď Žigmundovi chýbali peniaze na vojnu, začal našu krajinu po kúsku rozpredávať. Najprv dal svojim moravským bratancom za dvetisíc zlatých do zálohu celú „Zem Matúšovu“ spolu s mestami Bratislavou a Trnavou. Kus severného Slovenska — 16 spišských miest — zas dal do zálohu poľskému kráľovi, ktorý mu za to požičal tridsaťtisíc kôp grošov. A keďže Žigmund pôžičku nevrátil, zostali spišské mestá v poľskom štáte vyše tristo rokov. Nečudujme sa preto, že okrem nemeckého patriciátu v mestách a okrem niekoľkých šľachtických vyvolencov nikto na Slovensku Žigmunda nemiloval. Ba keď bol zatvorený, zišiel sa do Topoľčian snem nitrianskej šľachty a tu nášho Žigmunda pekne z kráľovského stolca zosadil a pozval na trón susedného poľského kráľa. Starému lišiakovi Žigmundovi sa však podarilo vyviaznuť aj z tejto pasce.

Nové vládarske možnosti sa Žigmundovi ukázali potom, keď v Čechách zomrel jeho brat Václav. Zorganizoval vojsko z takmer celého sveta, len aby sa mu podarilo k uhorskému kráľovskému trónu pripojiť aj český a s ním i nádejný stolec rímskeho cisára, ktorý patril jeho nebohému bratovi. V ukrutných križiackych vojnách, ktoré Žigmund viedol proti „božím bojovníkom“, sa mu nakoniec podarilo dosiahnuť vytúžený cieľ. Veľa radosti z pokorenej krajiny však už nemal. Na ceste z Prahy do Uhorska, na južnej Morave — v Znojme, kráľ uhorský, český a cisár nemecký dodýchal. A to bez toho, aby po sebe zanechal akéhokoľvek dediča. Listmi, ktoré v poslednej chvíli posielal na všetky strany, domáhal sa a prosil, aby jeho panovnícke stolce dali mužovi, ktorý mal

jeho dcéru za manželku a ktorý žil vo Viedni, Habsburgovi Albrechtovi.

Albrecht s veľkými zubami

Poslednú vôľu cisára Žigmunda nebral však nikto veľmi vážne. Česi nechceli v nijakom prípade za panovníka Nemca. Veľká časť národa sa zhodla v tom, že „slušno jest slovanského jazyka pána hledati a k němekému nikoliv nesvolovati“. V našej krajine v poslednej chvíli, keď už poľské vojská stáli na slovenskej hranici, podarilo sa Albrechtovi posadiť si na hlavu uhorskú korunu. A tak od počiatku roku 1437 nám teda vládne Albrecht — vysoké a zdatné chlapisko, ktoré naháňalo strach už na prvý pohľad. Na vysokom a mohutnom tele sa kolembala veľká hlava s vypúlenými očami, so šticou čiernych vlasov. Oduté pery a najmä velikánske a vysotené zubiská robili z Albrechta skôr

Zvolenský hrad.

strašiaka ako príjemného spoločníka. Najmä keď sa smial, naháňal jeho výzor zimomriavky.

Naši rodáci ho však často nevideli. Albrecht sa najradšej zdržiaval v rodnej Viedni alebo v Sliezske. V Uhorsku zatiaľ panovala

feudálna anarchia a svojvládne. Veľmi ani nebolo možné odlišiť, kto je priateľ a kto nepriateľ. Šľachta s húfmi bojovníkov sa navzájom napádala, ničila majetky, vypaľovala dediny a mestečká. Netreba priveľmi zdôrazňovať, že pri tom najviac trpel chudobný poddanský ľud, ktorý pri neprestajných vojnách prichádzal o dobytok i o poživeň, čo mal schovanú v komorách.

Keď už uhorské pomery prerástli Albrechtovi cez hlavu, snažil sa urobiť aký-taký poriadok. Najprv zvolal do Bratislavy celokrajinský snem, na ktorom chcel začať s novými poriadkami. Mal však smolu. Na fašiangy veľmi tuho a veselo tancoval s akousi sliezskeou paničkou, padol zo schodov a zlomil si nohu. A tak sa bratislavský snem nekonal. Rozbroje v krajine využil preto skutočný a vážny nepriateľ, ktorý si predsavzal dobyť a získať celú Európu — osmanskí Turci.

Zahrmeli výstražné salvy z diel, na kopcoch sa rozhoreli ohne, po dedinách vojaci nosili krvavý meč a zvolávali do vojny proti nepriateľovi.

Už Turek ide...

Turecký sultán Murad Druhý, skúsený bojovník a veliteľ, veľmi dobre určil bojovú stratégiu a taktiku proti uhorskému štátu. Najprv odvážne vpadol do Sedmohradska, takže vysunuté hliadky pobiehali až okolo hraníc východného Slovenska. Z tejto výpravy odvliekol do zajatia takmer sedemdesiat tisíc zajatcov. To vyvolalo obrovský strach, takže ľudia začali utekať z dolnej zeme a tlačili sa k nám na sever, do hôr, kde sa chceli zachrániť. Potom sa Murad rozhodol dobyť najpevnejšiu pevnosť Srbska Smederevo, aby odtiaľ mohol robiť útoky do celého Podunajska.

Za takejto situácie si už Albrecht nemohol dovoliť sedieť doma a sľubovať, že pozbiera v Nemecku a v Európe veľkú armádu a vytlačí Turkov. Teraz musel vytrhnúť do vojny s takým vojskom, aké sa mu podarilo zozbierať v Uhorsku. V júli sa rozložil s nevelkou armádou na juhu krajiny, v okolí Segedína.

Pravda, vzal so sebou i svoju pravú ruku — manželku Alžbetu, ženu bystrú a múdru. Nie nadarmo už súčasníci vraveli, že „máme kráľa v sukniach“.

Osudy uhorskej armády sa však nevyvíjali dobre. V augustových horúčavách dostalo vojsko ďalšieho nepriateľa: hnačky, dizentériu a infekčnú červienku. Smädná armáda sa pustila do nezrelých melónov, a to vraj bolo príčinou veľkej nákazy. Choroba čoskoro pochytla i kráľa Albrechta, takže rozklad v armáde sa zväčšoval zo dňa na deň. Albrecht bol však presvedčený, že sa mu zdravie prinavráti, ak uzrie svoju milovanú Viedeň. A tak sa dal naložiť do kresla a niešť domov. Prišiel však len pod Komárno, do zastrčenej dedinky Nesmily. Tu sme prišli o korunovanú hlavu.

Po dvoch rokoch bolo sa teda treba znova obzerať po novom panovníkovi z kráľovskej krvi.

Pri hľadaní kráľa sa krajina rozdelila na dva tábory. Jedna časť sa obrátila do Poľska a o kraľovanie požiadala Kazimírovho syna Vladislava z rodu Jagellovcov. Tomu sa veľmi nechcelo a až na veľké naliehanie a so slzami v očiach predsa len prijal trón ako ťažké bremeno. Bol to mládenec, ktorý dobre pochopil, že od neho sa očakáva obrana krajiny proti Turkom. Nedobrá predtucha sa mu i vyplnila. Na prvej výprave proti Turkom, v ktorej Vladislav stál na čele spojeného poľsko-uhorského vojska, zahynul v ďalekom Bulharsku, pri Varne. A tak sme zas boli bez korunovanej hlavy.

Ladislav, prezývaný Pohrobok

Druhá časť krajiny — a sem patrilo i naše Slovensko — pri hľadaní kráľa vsadila na neistú kartu a trochu si zatipovala. Kráľovná Alžbeta totiž už v čase výpravy proti Turkom bola v stave pokročilého tehotenstva. A pretože už mala dve dcéry, očakávala syna. Tak to predsa zavše býva. Vyšlo to. Alžbete sa narodil chlapec, ktorému do matriky napísali miesto narodenia — Komárno. Meno mu dali podľa slávnych uhorských kráľov

Jan Jiskra na čele svojho vojska.

— Ladislav. A pretože sa narodil až po smrti svojho otca, všetci ho začínali nazývať Pohrobok. Očakávaný a hľadaný nový uhorský kráľ bol teda na svete. Starostlivá mať, aby mu zabezpečila dedičstvo a kráľovskú korunu, odviezla ho do korunovačného mesta uhorských kráľov, do Stoličného Belehradu. A aby bola korunovácia, ako sa patrí, podarilo sa Alžbete pomocou sprisahancov a za dramatických okolností tajne odniesť kráľovskú korunu z Vyšehradu a dopraviť ju do Belehradu. Tam ju revúcemu nemlúvňatú položili na hlavu, pomazali ho a mali sme nového kráľa. To však pre „kraľovanie“ nestačilo. To vedeli všetci a kráľovná Alžbeta zvlášť.

Jan Jiskra z Brandýsa

Panovník, ako je známe, musel vedieť nielen vládnuť, ale najmä nosiť zbraň a vedieť ňou dobre narábať, aby obrátil svoj trón proti domácim i zahraničným nepriateľom. A na to všetko sám Pohrobok, ba ani jeho matka, čo ako bystrá, no predsa len žena,

nestačili. Alžbeta sa však rozhodla veľmi múdro. Na ochranu práv svojho syna pozvala vojsko. Vybrala si spoľahlivých poslov a tí sa s mešcami peňazí pobrali do Čiech, kde po husitských vojnách bolo množstvo ľudí, pre ktorých sa vojna stala remeslom a živnosťou. Dohoda sa uzavrela veľmi rýchlo a do Uhorska, presnejšie k nám na Slovensko, vpochovali húfy tých, ktorým ešte nedávno velili legendárni husitskí vodcovia Jan Žižka a Prokop Holý. Jeden český kronikár vtedy napísal: „Do krajiny uherskej... jelo mnoho služebných lidí a jezdcův, komuž chtělo se slúžiti a války vésti.“

Na čelo žoldnierskeho vojska, ktoré malo uhájiť Slovensko pre Ladislava Pohrobka, bol postavený muž, ktorý sa volal Jan Jiskra a pochádzal z českého Brandýsa. Bola to voľba dobrá, ba až vynikajúca, lebo Jiskra bol výborný vojak, obratný politik a diplomat. Pravda, bol to súčasne muž, ktorý bol ochotný za peniaze slúžiť komukoľvek. Teraz sa plne vložil do služieb habsburského domu a ako „najvyšší hajtman kráľa Ladislava“

postupne ovládol Slovensko, ktoré bolo najbohatšou a tým i veľmi vážnou časťou uhorského kráľovstva. Za svoje sídlo si zvolil krásny zvolenský zámok a odtiaľto riadil celú politiku v prospech svojho kráľa.

Vtom náhle zomrela kráľovná Alžbeta. Všetci tvrdili, že ju otrávil. Vtedy sa dvakrát vypuklejšie ukázala v politickom svete Uhorska postava Jana Jiskru, s ktorým je spojený kus našich národných dejín.

V žoldnierskom vojsku, ktoré „kapitán Slovenska“ — ako znel Jiskrov titul — naverboval, v hojnom množstve sa zjavili bývalí husitskí „boží bojovníci“. Zbližením sa týchto bojovníkov s poddanským slovenským ľudom vytryskla s novou silou myšlienka, ktorá už raz otriasla základmi európskej feudálnej spoločnosti. Na scéne slovenských dejín sa zjavujú „bratříci“. Boli to ľudia, ktorí oneskorene, ale predsa, opäť vyzdvihli u nás odkaz husitského Tábora.

(Pokračovanie)

Píše doc. dr. MATÚŠ KUČERA, CSc.
ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Knižky, ktoré Ťa potešia

Už v treťom čísle Slniečka čítaš na pokračovanie príbehy Kazka Vlaska v podzemí a v ríši kráľa Času. Možno však nevieš, že s kozúbkami a vrtkami sa Kazko zoznámil už dávnejšie. Stalo sa tak v knižke **Kazko Vlasko**, ktorá vyšla pred rokom. Odvtedy mladý spisovateľ **Andrej Ferko** narukoval a tak ako v rozprávke Kazko nosil v štíci vrtkov, aby mu boli na dobrej pomoci, priniesol si on na vojenčinu svojho Kazka. A kým rovnošatu odložil, vymýšľalo sa im spolu vrtičko vrtko — zrodilo sa pokračovanie Kazkových príhod. Ak si prvú knihu prečítaš, zatúžiš mať obidva diely pospolu. Ilustroval ich Ján Lebiš. Druhý diel, ktorý zatiaľ poznávaš po častiach, vyjde knižne na budúci rok.

Zápisník Slniečka v septembri prezradil, že v Dolnom Srní odhalili pamätnú tabuľu **Márii Rázusovej-Martákovej**. Spomienky na učiteľovanie v dolnosrnianskej škole patrili k spisovateľkiným najkrajším a vrúcny vzťah k tamojším deťom bol o to mocnejší, že sa tu narodil a rástol jej manžel Ján Marták. Zo spoločných rozhovorov o detstve vyrástla čarovná knižka **Chlapčekovo leto**. Rozosmeje Ťa i rozpovie, ako sa hrávali a učili deti pred polstoročím.

V novom vydaní sa navyše z doslovu zaslúžilej umelkyne **Márie Jančovej** dozvieš o prvom stretnutí dvoch významných autoriek pre deti.

Z televíznych obrazoviek sa ti nedávno prihovorili **Bračekovia mravčekovia Julo a Gusto**. Kto by veril, že s nimi spisovateľ **Jozef Pavlovič** zaklopal na dvere redakcie už pred desiatimi rokmi. Knižka o nich je jednou z najkrajších pre čitateľov od 6 rokov. A že to nie sú nijakí domasedi, poznajú ich aj deti v Čechách, Maďarsku, ZSSR a NDR. Ich autor **Jozef Pavlovič** naopak — ostal svojim malým čitateľom verný. Každý prvák-druhák uzná, že najveselšie prózy sú **Prózy kozy Rózy**. Rovnako veselá môže byť aj knižka, kde stvárajú odrazu **Tri zlé princezné**, i tá, kde je len jedna jediná **Princezná Kvapôčka**. Princezné a zvieratká sú najobľúbenejšími postavami Jozefa Pavloviča. **Krtko Rudko a ježko Jožko** už vyšli a tešiť sa môžeš na **Lienku Anulienku**. **Generál Gulôčka** je hrdinom trošku výnimočným, tak ako je trošku nekaždodenná i knižka, v ktorej sú popri sebe Pavlovičove básničky i krátke prózy.

Ak Ťa väčšmi pútajú rozprávky o veciach celkom jednoduchých a o deťoch s fantáziou, musíš poznať **Adelku Zvončekovú**. Ona ukázala spisovateľovi **Jánovi Uličianskemu**, ako môže mať človek naozaj — všetko. Ján Uličiansky je dramaturgom košického bábkového divadla a Adelke verí. A keď už to všetko poznal, podarilo sa mu v bábkovej hre oživiť i — nič. Som na ňu i ja zvedavá.

MAGDA BALOGHOVÁ

Zahádam ti hádku

JÁN TURAN

Svietiaca hádkanka

*Bez benzínu vzletí,
bez baterky svieti.
Vzadu svetielko má,
v prírode je doma.
Lahko uhádnete:
Svieti iba v lete.*

Čo je to?

JOZEF PAVLOVIČ

*Svieti, svieti slniečko,
no nie zhora z obláčkov.
V tom slniečku našiel som
dvanásť sladkých mesiacikov.*

Čo je to?

*Nemá nôžku
podkovanú,
nosí nôžku
bodkovanú*

Čo je to?

Správne odpovede z 1. čísla: Ryby, lieskovec, rak.
Knihy vyhrávajú: Luboslava Seka-

nová, Hybe; Mária Veseleňáková, Slovinky; Růža Kokošková, Vysoká pri Morave.

Odpovede na hádky posielajte na korešpondenčnom lístku do 20. novembra. Nezabudnite uviesť presnú adresu a vek.

Zápisník Slniečka

Ceny BIB '81. Medzinárodná porota Bienále ilustrácií Bratislava 1981, ktorá zasadala 7.—10. septembra, udelila Hlavnú cenu tejto jedinečnej svetovej výstavy ilustrácií detských kníh dánskemu výtvarníkovi Roaldovi Alsovi. Druhé najvýznamnejšie ocenenie — Zlaté jablká získali Albín Brunovský (ČSSR), Boris Diodorov (ZSSR), Kota Taniuchi (Japonsko), Wenche Qyen (Nórsko) a Oleg Zotov (ZSSR). Plakety udelila porota S. Bohdalovej-Langovej (Rakúsko), E. Erikssonovej (Švédsko), M. Felixovej (Švajčiarsko), M. Hogewegovi (Holandsko), V. Novákovi (ČSSR), N. Popovovi (ZSSR), L. Sienkiewiczovej a S. Eidrigeviciusovi (Poľsko), L. Zwergrovej (Rakúsko), J. Mirschinovej (NDR) a M. Jágrovi (ČSSR). Čestné uznanie získali G. Hajnalová (Maďarsko), T. Igarashi (Japonsko), M. Karmová (Fínsko) a R. Sacher (NDR). Porota udelila Čestné uznanie aj vydavateľstvám z Mongolskej ľudovej republiky, Angoly a zo Srí Lanky.

Socialistické vydavateľstvá detskej knihy v Bratislave. Pri príležitosti BIB '81 stretli sa v Bratislave zástupcovia vydavateľstiev detskej knihy zo socialistických krajín na seminári s témou Ilustrovanie detskej knihy; funkcie, ciele a problémy

jej tvorby. Výsledkom tohto pracovného stretnutia je i príprava niekoľkých koprodukčných vydaní kníh pre deti.

Ceny Albatrosu 1980. Ceny vydavateľstva Albatros za rok 1980 získali národný umelec Karel Svoboda za ilustrácie rozprávok Červená labuť, spisovateľ Vladimír Klevis za knihu Jakub a Ingrid a M. Lukešová za básnickú zbierku Ako je bosej nohe v rose.

Ázijská kniha pre deti. Ázijské kultúrne stredisko UNESCO vydalo bibliografický súpis kníh pre deti a mládež za rok 1980.

Nové televízne hry pre deti a mládež. Pri príležitosti Medzinárodného roku invalidov napísala scenáristka Erna Suchánová televíznu hru Tlmočník, ktorej myšlienkovým zámerom je zobraziť vnútorný svet telesne postihnutých ľudí. Hlavným hrdinom hry, v ktorej vystupuje päť nehercov-hluchonemých, je mladý Michal, uzato ochraňujúci zraniteľný svet svojich rodičov. Spisovateľ Jozef Repko odovzdal zas dramaturgiu hier pre deti satirickú veselohru Posledný svojho rodu, v ktorej pranieje malomeštiactvo niektorých súčasných dospelých.

Detská kniha v zahraničí. Mníchovská medzinárodná knižnica literatúry pre mládež usporiadala v lete výstavu Novozélandská kniha pre deti a mládež.

Rad detského úsmevu. Krajský denník Svoboda v Kladne usporadúva každý rok anketu, v ktorej si deti z celej republiky volia svoju najobľúbenejšiu osobnosť. V tomto roku získal ich cenu — Rad detského úsmevu národný umelec Bohumil Říha.

Náš tip. Z kníh, ktoré vyšli v posledných dňoch vo vydavateľstve Mladé letá, odporúčame čitateľom Slniečka

zbierku poviedok spisovateľa Jána Navrátila Kto vidí na dno. Je to umelecky hodnotný pokus preniknúť do sveta chlapcov a dievčat na začiatku dospievania. „Voľným rámcovaním poviedok sú rybárske zážitky chlapca, ktorý popri riečnych úlovkoch získava aj úlovky iné, cennejšie a trvalejšie, ktoré postupne vytvárajú základ osobnosti mladého človeka.“

Adam Brezuľa. V septembri usporiadal Zväz slovenských spisovateľov besedu kritikov a literárnych redaktorov o knihe zasl. umelca Ruda Morica Podivuhodné príbehy Adama Brezuľu. Úvodný referát o knihe, za ktorú jej autor získal lanského roku Cenu Zväzu slovenských spisovateľov, predniesol literárny kritik a teoretik Július Noge, CSc.

Výstavy. Bulharské kultúrne a informačné stredisko v Bratislave a vydavateľstvo Mladé letá usporiadali vo výstavných priestoroch Bulharského kultúrneho strediska výstavu Bulharská kniha pre deti a mládež. Na výstave sú zastúpené tak pôvodné bulharské vydania ako i slovenské preklady. Pri príležitosti BIB '81 usporiadala zas Mestská organizácia Zväzu slovenských výtvarných umelcov výstavu Kniha — svet dieťaťa.

Plakety Ludmily Podjavorinskej. Pri príležitosti BIB '81 udelil minister SSR M. Válek medailu L. Podjavorinskej L. Metsarovi, estónskemu prekladateľovi, S. Sabonisovi, litovskému prekladateľovi, A. Tordonovi, prekladateľovi z MLR, R. Moricovi a slovenskej spoločnosti zahraničného obchodu Slovart. Medaila L. Podjavorinskej sa udeľuje za zásluhy o rozvoj slovenskej literatúry pre deti a mládež a za jej prenikanie do zahraničia.

Slniečko Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová 35/a. Telefón 681-58, 645-87. Šéfredaktor Ján Turan, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriašy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje poštová novinová služba, objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6, 884 19 Bratislava. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

FAKIR AKBAR
Píše a KRESÍ
ONDREJ ZIMKA

Zoznamil som sa s tým s cudným človekom.

TU PREDAVA KLINCE

Je 180cm vysoký a volá sa Jozó Akbar. Byva v obrovskom kaksuse ako fakir.

Cestoval som do železného broda.

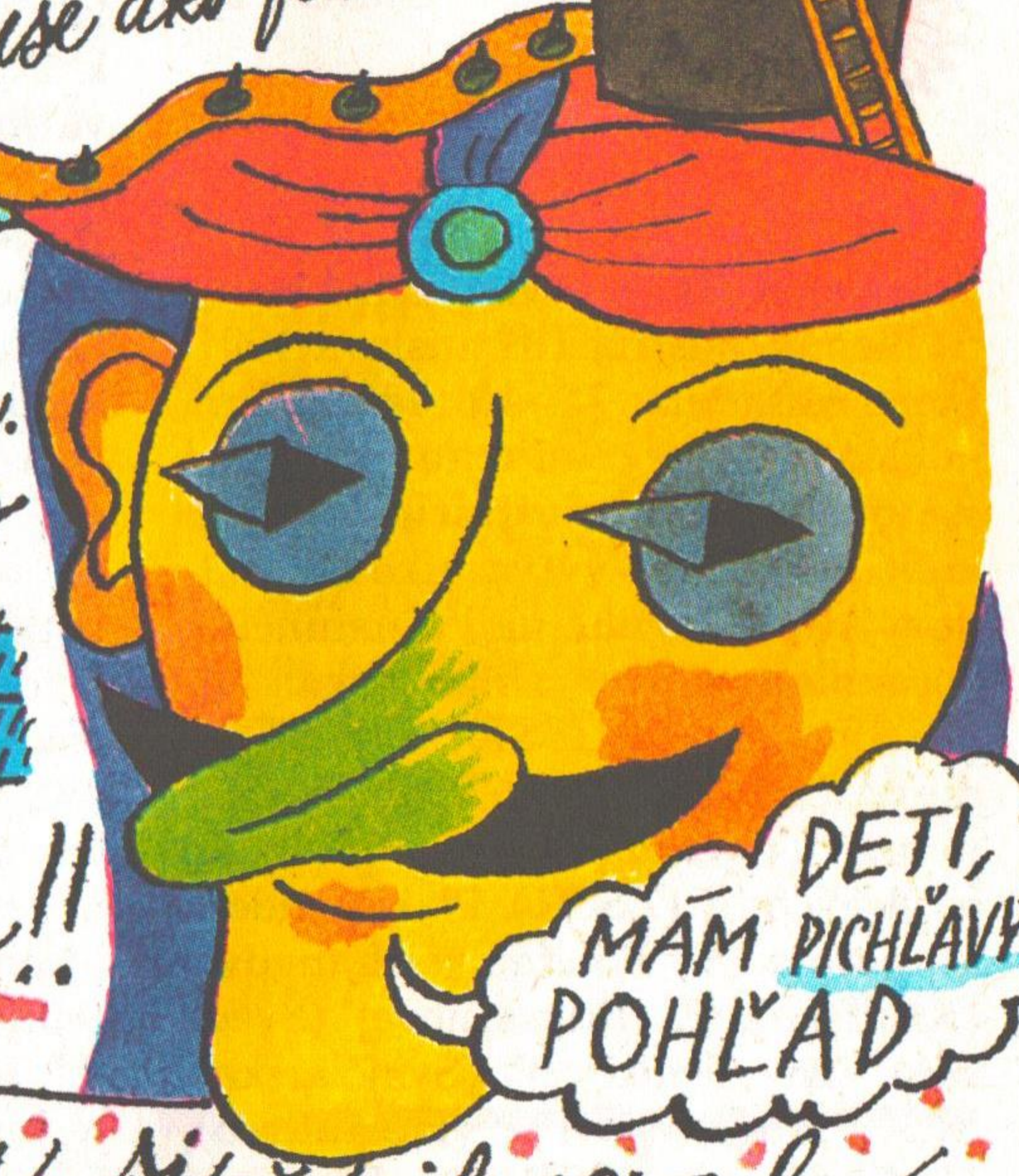
Dovoľte, aby som vám ho predstavil:

Do práce sa vozi na jekovi č. 6

Na šťastie nechodí po štátnych cestách. Tie by vyzerali takto pichlavé:

To by bolo defektor!!

DETI, MAM PICHĽAVÝ POHĽAD

Keď rozprával svoje príbehy, ja som len ochkaľ a jojkaľ.

Jozó si srikoval z pichľavého drôsu.

Ale zlatým klincom bolo:

Veľmi mám rád kmeťlinu. Akbar ma ponúkol a ja som odmietol. Uhadnite, prečo?

SPECIÁLNA KLINCOVA

MŇAM!

koniec